

Aansluiting Kapelstraat, 22.226, Gooik

Archeologienota

Auteur:

W. De Roeck (bureauonderzoek)

Erkend Archeoloog:

X. Alma (OE/ERK/Archeoloog/2016/00094)

Colofon

VEC Nota 870

Aansluiting Kapelstraat, 22.226, Gooik. Archeologienota.

Vlaams Erfgoed Centrum bv

Auteurs: W. De Roeck

Erkend archeoloog:

X. Alma (OE/ERK/Archeoloog/2016/00094)

In opdracht van: Vertrouwelijk

Foto's en tekeningen: Vlaams Erfgoed Centrum, tenzij anders vermeld

© Vlaams Erfgoed Centrum bv, Geel, augustus '21

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Vlaams Erfgoed Centrum bv.

Vlaams Erfgoed Centrum bv aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek

ISSN 2506-7486

Vlaams Erfgoed Centrum

Liesdonk 5

2440 Geel

Tel +32 (0)14 95 34 70

info@vlaamserfgoedcentrum.be

www.vlaamserfgoedcentrum.be

Inhoud

1	Verslag van resultaten bureauonderzoek	5
1.1	Beschrijvend gedeelte	5
1.1.1	Administratieve gegevens	8
1.1.2	Eerder archeologisch onderzoek binnen het plangebied	9
1.1.3	Ligging en huidig gebruik van het plangebied	9
1.1.4	Onderzoekskader	14
1.1.5	Onderzoeksopdracht	21
1.1.6	Werkwijze en strategie	21
1.2	Assessmentrapport	22
1.2.1	Landschappelijke ligging	22
1.2.2	Historische beschrijving	33
1.2.3	Archeologisch kader	49
1.2.4	Interpretatie en datering	52
1.2.5	Verwachting en conclusies	53
	Samenvatting	57
	Literatuur	58
	Geraadpleegde websites	58
	Lijst van afbeeldingen en tabellen	59

periode	tijd in jaren	
Nieuwste tijd:		19 ^e E - heden
Nieuwe tijd:		16 ^e E - 18 ^e E na Chr.
Middeleeuwen:		5 ^e E - 15 ^e E na Chr.
Late Middeleeuwen	13 ^e E - 15 ^e E na Chr.	
Volle Middeleeuwen	10 ^e E - 12 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen C / Karolingische periode	8 ^e E - 9 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen B / Merovingische periode	6 ^e E - 8 ^e E na Chr.	
Vroege Middeleeuwen A / Frankische periode	5 ^e E na Chr.	
Romeinse tijd:		57 voor Chr. - 402 na Chr.
IJzertijd:		800 - 57 voor Chr.
Late IJzertijd	250 - 57 voor Chr.	
Midden IJzertijd	475/450 - 250 voor Chr.	
Vroege IJzertijd	800 - 475/450 voor Chr.	
Bronstijd:		2100/2000 - 800 voor Chr.
Neolithicum (Jonge Steentijd):		5300 - 2000 voor Chr.
Finaal-Neolithicum	3000 - 2000 voor Chr.	
Laat-Neolithicum	3500 - 3000 voor Chr.	
Midden-Neolithicum	4500 - 3500 voor Chr.	
Vroeg-Neolithicum	5300 - 4800 voor Chr.	
Mesolithicum (Midden-Steentijd):		circa 9500 - 4000 voor Chr.
Paleolithicum (Oude Steentijd):		tot 10 000 voor Chr.

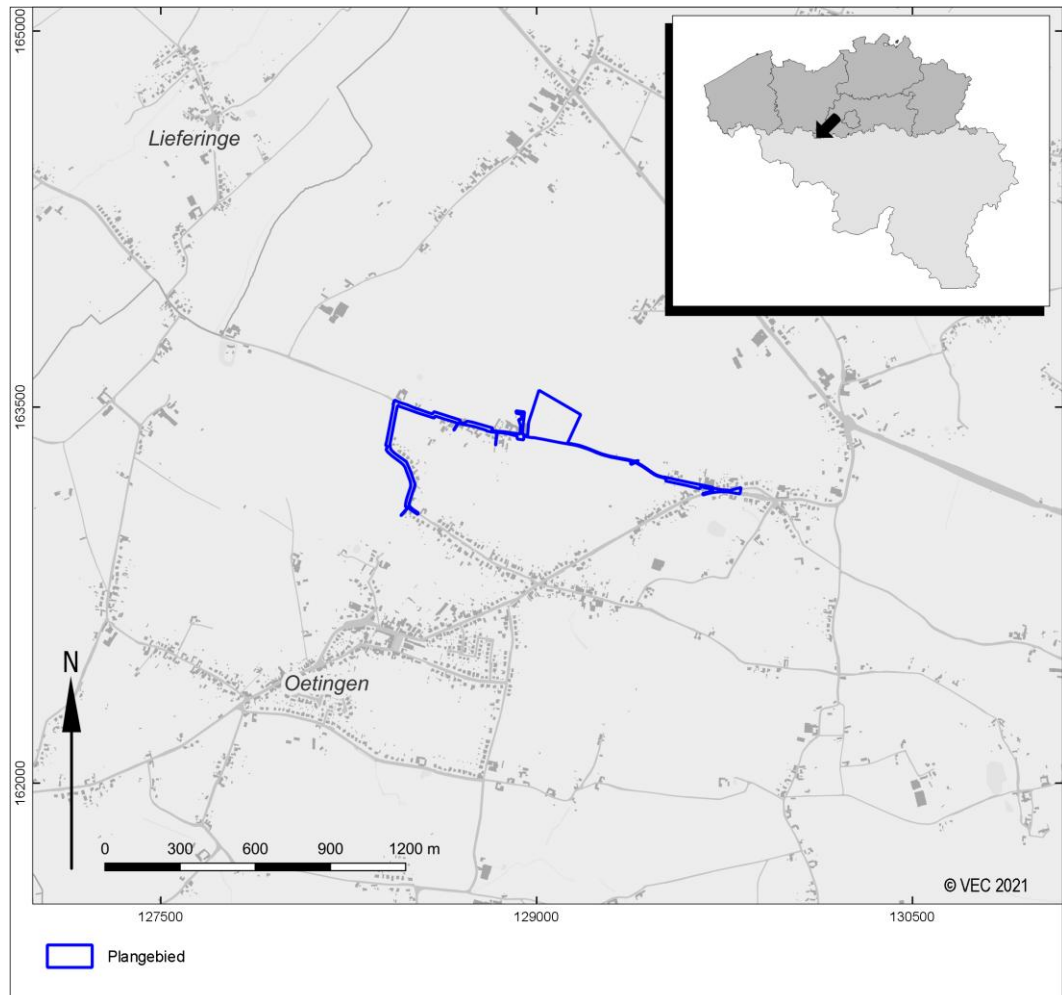
Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden. (Bron: Onderzoeksbalans Vlaanderen)

1 Verslag van resultaten bureauonderzoek

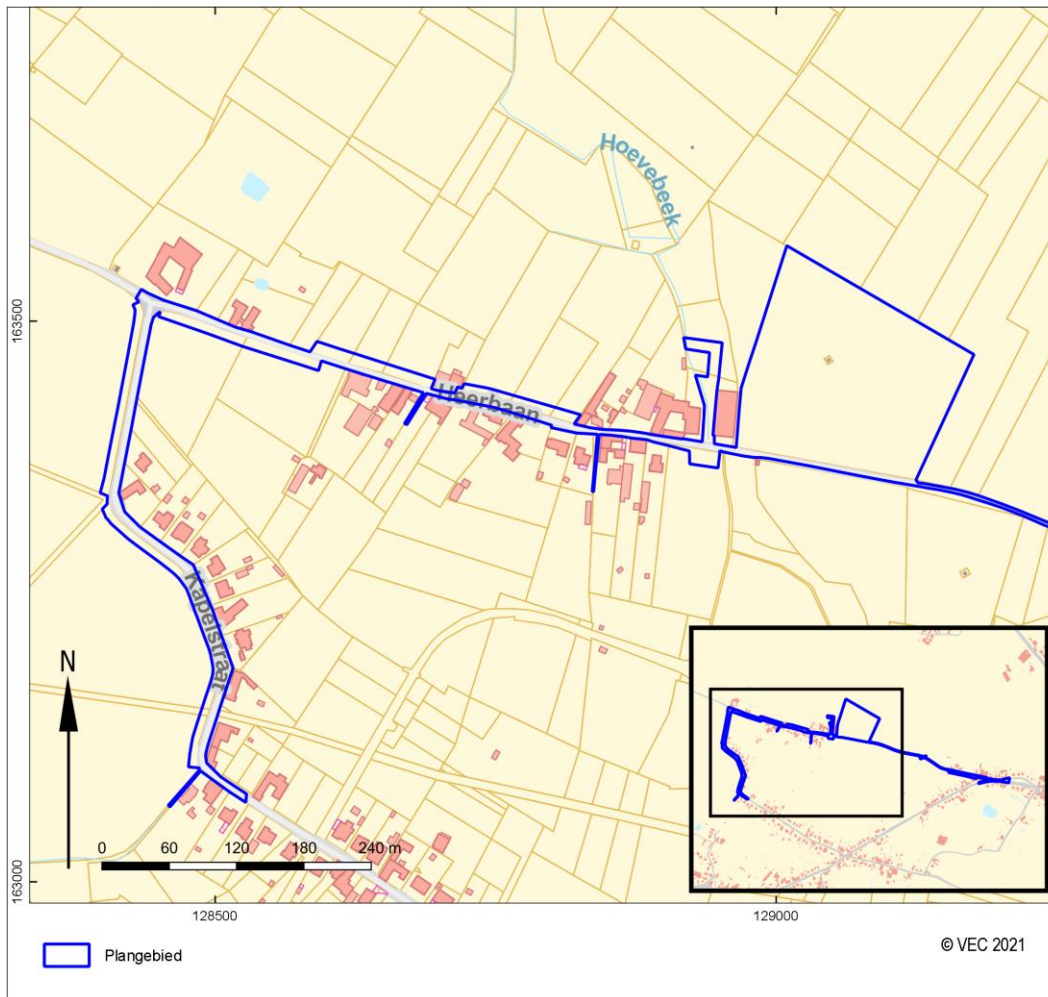
W. De Roeck

1.1 Beschrijvend gedeelte

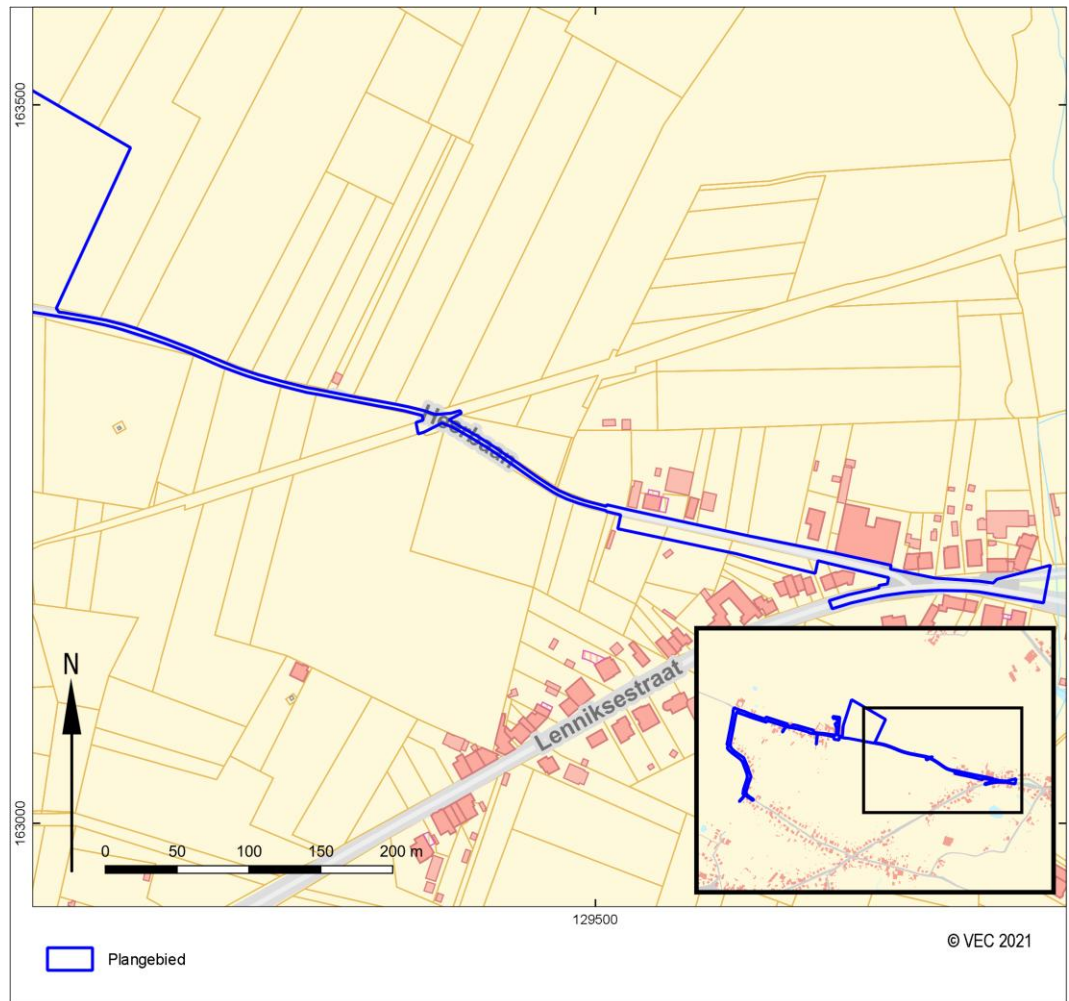
In opdracht heeft het Vlaams Erfgoed Centrum in juni – augustus 2021 een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie aan de Kapelstraat en Heerbaan in Gooik (Afb. 1 – 3). De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen riolerings- en wegeniswerken.

Afb. 1. Het plangebied en omgeving op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

Afb. 2. Het westen van het plangebied op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

Afb. 3. Het westen van het plangebied op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

1.1.1 Administratieve gegevens

Huidige onderzoeksfasen:	Bureauonderzoek
Aanleiding:	Riolerings- en wegeniswerken
Toponiem en/of adres:	Aansluiting Kapelstraat, 22.226
Gemeente / Deelgemeente:	Gooik
Provincie:	Vlaams-Brabant
Kadastrale gegevens:	Gooik, 1e Afdeling, Sectie D, perceelsnummers 178B, 178G, 179F, 180G, 181B, 181C, 183/2A, 187, 189, 356C, 356D, 438/02
	Gooik, 4e Afdeling Oetingen, sectie A, perceelsnummers 56H, 576, 578A, 578B
	Gooik, 4e afdeling Oetingen, Sectie B, perceelsnummers 75C, 161A, 162A, 172C, 187L, 193L, 193M, 195A, 196A, 292R, 292S, 294A, 307/02, 307C, 311A
Diepte bodemverstoring:	Maximaal circa 400 cm -mv
Oppervlakte plangebied:	Circa 50 300 m ² / 5,03 hectare
Oppervlakte bodemingrepen:	Circa 50 300 m ² / 5,03 hectare
Coördinaten (<i>bounding box</i> ; <i>Lambertcoördinaten</i> ; <i>EPSG:31370</i>):	128 398 / 163 573 128 398 / 163 067 129 818 / 163 067 128 817 / 163 562
Projectcode Onroerend Erfgoed:	2021E127 (bureauonderzoek)
VEC-projectcode:	Bureauonderzoek: 5030102
Auteur(s):	W. De Roeck (bureauonderzoek)
Erkend archeoloog:	X. Alma (OE/ERK/Archeoloog/2016/00094)
Begindatum onderzoek:	9 juni 2021
Einddatum onderzoek:	25 augustus 2021
Beheer en plaats documentatie:	Vlaams Erfgoed Centrum Liesdonk 5 2440 Geel
Relevante thesaurustermen:	Romeinse Tijd, Cultuurlagen, Middeleeuwen, Dorpskern, Bureauonderzoek.

1.1.2 Eerder archeologisch onderzoek binnen het plangebied

Binnen het plangebied heeft geen eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden.

1.1.3 Ligging en huidig gebruik van het plangebied

Het plangebied ligt ten noorden van de (huidige) dorpskern van Oetingen, een deelgemeente van Gooik. Het plangebied is gecentreerd op verschillende geasfalteerde wegen, met name de Kapelstraat ter hoogte van het westelijk deel (afb. 4 - 6), de Heerbaan, die het plangebied van west naar oost doorkruist (afb. 5, 6, 10, 11 en 12) en de Lenniksestraat aan het oostelijk uiteinde (afb. 10 en 12). In het oostelijk deel wordt het plangebied gekruist door de Turkeyestraat, een landweg met een kiezelverharding (afb. 11). In het westelijk deel van het plangebied is er ook een naamloze –maar wel verharde– landweggetjes mee opgenomen (afb. 8). Een andere uitloper in het westelijk deel langs de Heerbaan gaat door een aangelegde tuin (afb. 7).

Naast deze wegenis wordt het plangebied ook gekruist door tweewaterlopen, namelijk de Papenmeersbeek in het zuidwesten en de centraal gelegen Hoevebeek. Langs deze eerstgenoemde beek kent het plangebied een uitloper in zuidwestelijke richting (afb. 4). De Hoevebeek is waar ze het plangebied doorkruist ingebuisd (afb. 9). Aan het oostelijk uiteinde van het plangebied ligt de (eveneens ingebuisde) Moncebeek.

In de berm naast de huidige wegenis in de Kapelstraat, het westelijk deel van de Heerbaan (tussen nummer 28 en 18) en in het oostelijk deel van de Heerbaan (tussen nummer 12 en de kruising met de Lenniksestraat) is een gemengde riolering in de berm gelegen. Deze rioleringen zijn aangesloten op tweebovengenoemde beken, met respectievelijk de Kapelstraat en westelijke Heerbaan die lozen op de Hoevebeek en de Papenmeersbeek en de Oostelijke Heerbaan die loost op de openbare riolering van de Lenniksestraat.

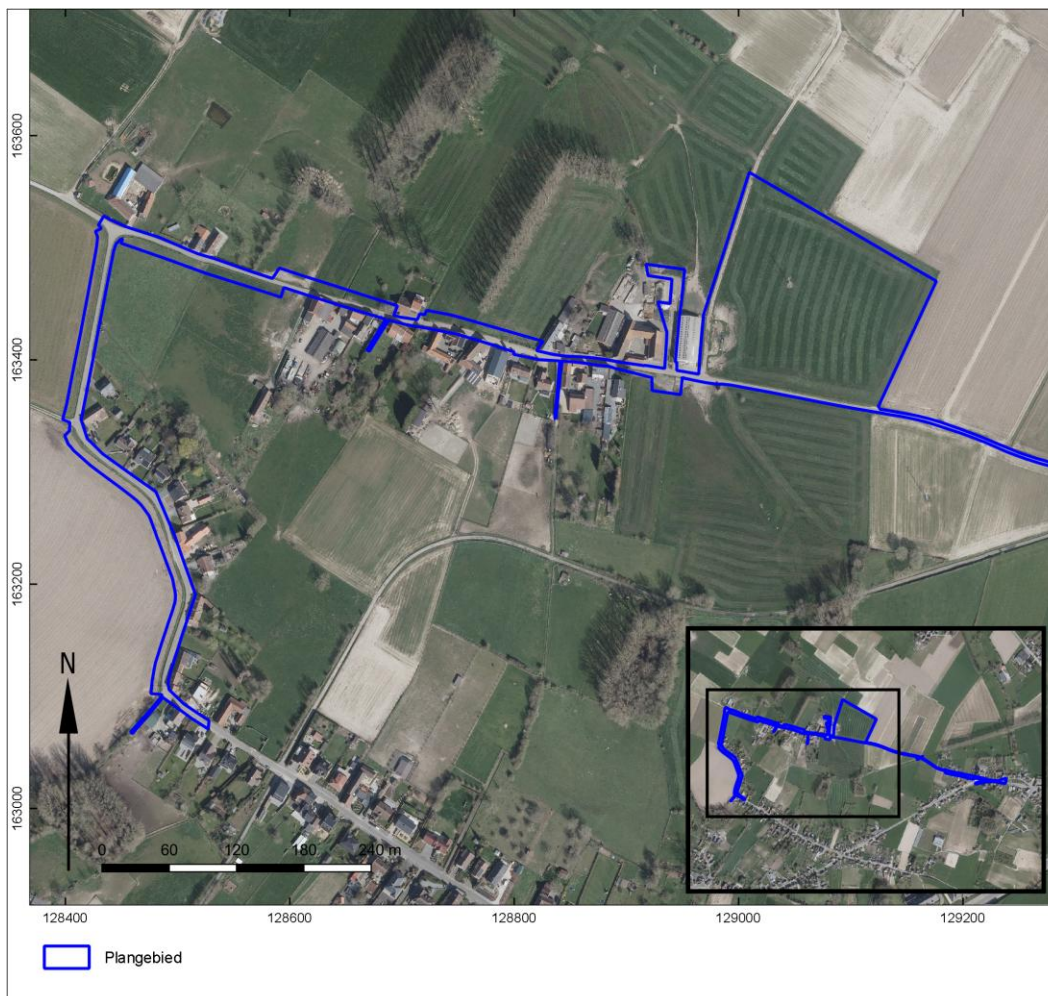
Buiten de wegenis wordt op verschillende punten ook een strook van de omliggende landbouwpercelen meegenomen. Bij het plangebied langs de Kapelstraat gaat dit om een strook ten westen, bij het westelijke deel Heerbaan zowel stroken ten zuiden als ten noorden en aan het oostelijke uiteinde een zone een strook ten zuiden. Centraal is een perceel landbouwgrond opgenomen, perceel 356D. Dit deel plangebied is onbebouwd, met uitzondering van een verharde landweg, langs de westelijke grens.

Ten westen van dit perceel kent het plangebied een uitloper, langs de (ondergrondse) Hoevebeek, die over de grond van een hoevegebouwen loopt. Hier is het plangebied verhard met betonplaten (afb. 9).

Er is nog geen milieuhygiënisch onderzoek uitgevoerd in het plangebied. Wel zijn er gegevens opgevraagd bij de KLIP. De kabels en leidingen staan aangeduid op de grondplannen van de werken (zie Bijlage 1). Naast en onder de wegenis zijn er reeds afwateringsgoten en verschillende nutsleidingen (zoals telecommunicatie, water en aardgas) aanwezig, maar de elektriciteitskabels zijn bovengronds aangelegd.

Afb. 4. Zicht op de zuidwestelijke uitloper langs de Papenmeersbeek (Bron: Google Streetview, 2020)

Afb. 5. Het westen van het plangebied op een luchtfoto uit 2020 (Luchtfoto Vlaanderen, winter 2020 – kleur). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

Afb. 6. Kruispunt van de Kapelstraat en de Heerbaan, uit westelijke richting (Bron: Google Streetview, 2009)

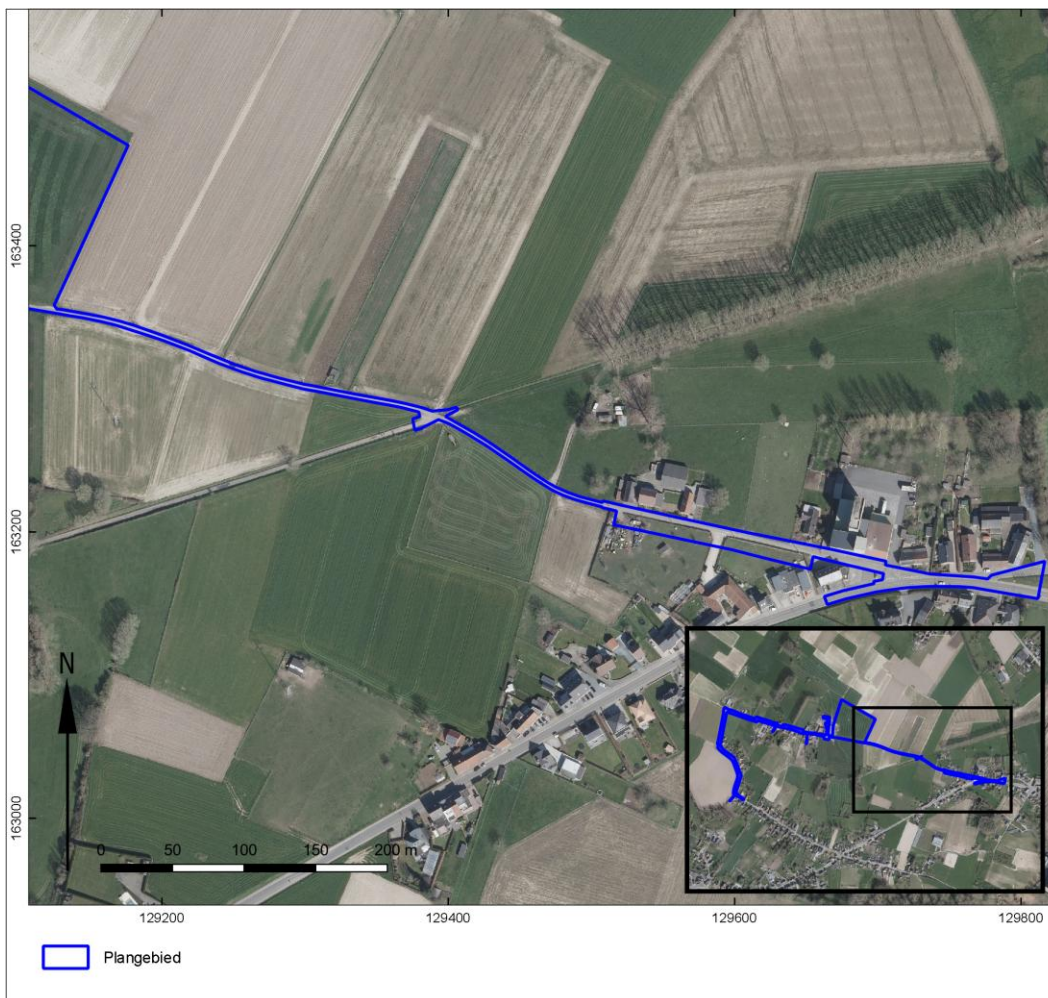
Afb. 7. Detail luchtfoto van de westelijke uitloper in het westelijk deel van het plangebied (Luchtfoto Vlaanderen, winter 2020 – kleur). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

Afb. 8. Zicht op de oostelijke uitloper / het landweggetje in het westelijk deel van het plangebied (Bron: Google Streetview, 2020)

Afb. 9. Zicht op de het terrein voor grondverbetering (Bron: Google Streetview, 2020)

Afb. 10. Het westen van het plangebied op een luchtfoto uit 2020 (Luchtfoto Vlaanderen, winter 2020 – kleur). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

Afb. 11. Zicht op het kruispunt van de Turkeyestraat met de Heerbaan, uit oostelijke richting (Bron: Google Streetview, 2020)

Afb. 12. Zicht op het kruispunt van de Lenniksestraat met de Heerbaan, uit westelijke richting (Bron: Google Streetview, 2020)

1.1.4 Onderzoekskader

Geplande werken en bodemingrepen

De geplande werken bestaan uit de heraanleg van leidingen, kabels, wegenis en grachten. Ook is er een terrein voor grondverbetering (perceel 356D). Door de lengte van het project (1900 lopende meter) is er een grote hoeveelheid grondplannen beschikbaar, dewelke zijn opgenomen in Bijlage 1. Hieronder worden slechts enkele voorbeelden van doorsnedes gegeven ter illustratie. De werken zullen kort per aard worden besproken:

Werken DWA-rioleringen en wegenis

Onder de wegen in het plangebied worden de rioleringen heraangelegd en de wegenis vernieuwd. De gemiddelde diepte van de DWA-riolering is 2 tot 3 meter onder het huidige maaiveld (afb. 14). De rioleringen zullen in sleuven worden aangelegd, die nadien door een nieuw wegdek worden afgedekt. Dit nieuwe wegdek kent overal een opbouw van circa 66 cm dik (afb. 13). De vernieuwde Heerbaan wordt tussen 270 en 300 cm breed, de nieuwe Kapelstraat 300 cm (inclusief nieuwe goten langs de kant van de weg) en de nieuwe Lenniksestraat 550 cm.

Concreet ligt deze gravitaire DWA rioleringen onder de gehele lengte van de Kapelstraat in het plangebied en tussen huisnummers 28 tot 18 van de Heerbaan (het westelijk deel). De gemengde rioleringen onder de westelijke uitlopers van het plangebied zullen eveneens aansluiten op de DWA-riolering. De riolering in de noordelijke uitloper tegenover het pompstation (zie hieronder) wordt ook aangesloten en deels vervangen door een nieuwe leiding op dezelfde locatie als de huidige.

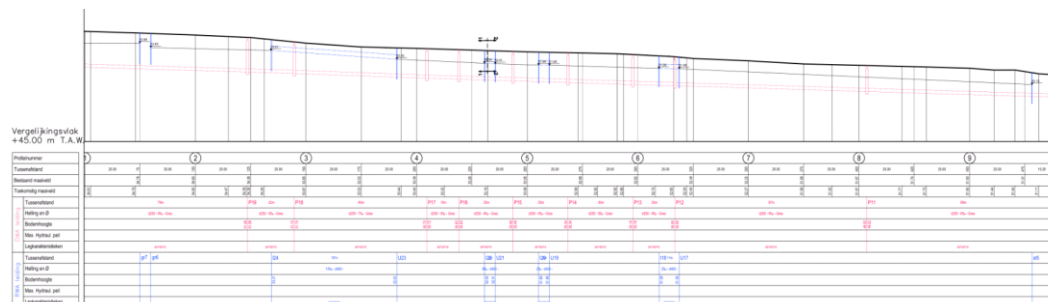
Vanaf Heerbaan nummer 12 tot en met de Lenniksestraat wordt de gemengde riolering ook vervangen door een DWA-riolering onder de Heerbaan, die aansluit op de openbare riolering die al aanwezig is onder de Lenniksestraat.

Door de relatief beperkte breedte van de weg, is er weinig ruimte beschikbaar voor de aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel. Om deze reden zal waar nodig is de huidige inbuizing moeten worden opgevuuld of opgebroken.

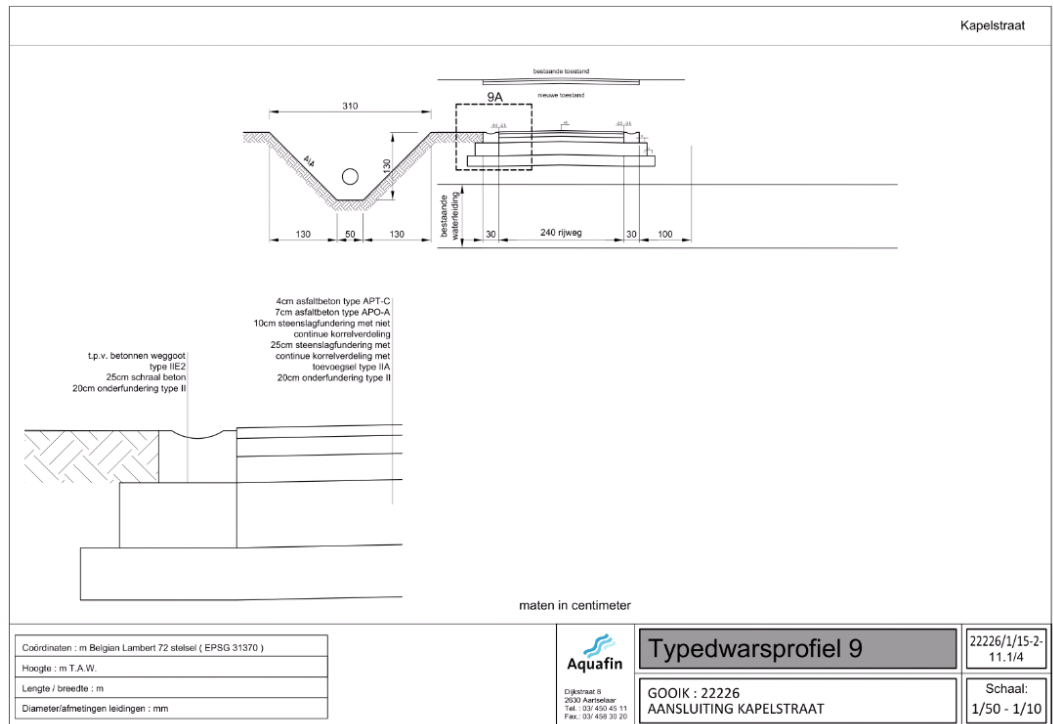
Grachten en RWA-leidingen

De buffering van regenwater (RWA) zal grotendeels in de grachten verlopen. De bodem van de grachten komt op circa 130 cm tegenover het omliggende maaiveld te liggen, met een totale grachtbreedte van circa 310 cm. Op bepaalde plaatsen worden de grachten ingebuisd. Deze rioleringsbuizen zullen een diameter van 40 cm hebben en niet dieper liggen dan de grachten zelf. Ook worden op enkele punten betonnen drempels en overstorten ter plaatse gestort (afb. 15). Deze reiken iets dieper dan de gracht, namelijk tot circa 150 cm – mv. Langs de Kapelstraat zijn er reeds grachten aanwezig, die worden vervangen door deze nieuw ontworpen grachten, maar langs het westelijk deel van de Heerbaan worden lokaal nieuwe grachten voor gegraven. De oude afwateringsrichting van het water van de Kapelstraat en de westelijke Heerbaan naar de Hoevebeek blijft behouden, met slechts een zeer klein deel in het zuidwestelijke uiteinde dat afwatert naar de Papenmeersbeek (ter hoogte van Kapelstraat 62). Hiervoor zijn 5 lozingspunten voorzien (zie Bijlage 1), die via bestaande rioleringen en grachten aansluiten op de Hoevebeek.

Ter hoogte van het oostelijk deel Heerbaan en de Lenniksestraat wordt het regenwater afgevoerd in grachten, die zijn aangesloten op de huidige RWA-leidingen onder de Lenniksestraat. Deze RWA-leidingen sluiten op hun beurt aan op de Moncebeek. Net als bij de DWA-rioleringen zal de aanleg in sleuven gebeuren, die tot circa 300 cm onder het maaiveld gaan.

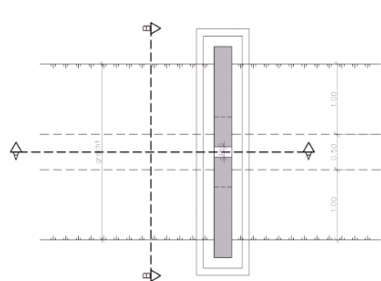
Afb. 13. Doorsnede van de DWA-riolering en grachten in/langs de Kapelstraat (Bron: Opdrachtgever)

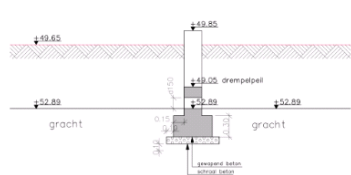
Afb. 14. De wegopbouw van de Kapelstraat (Bron: Opdrachtgever)

TER PLAATSE GESTORTE DREMPEL st3

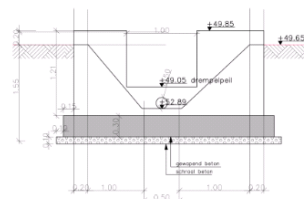
DOORSNED E-C-C

DOORSNED E-A-A

DOORSNED E-B-B

ONTWERP KUNSTWERKEN AANGEVEN

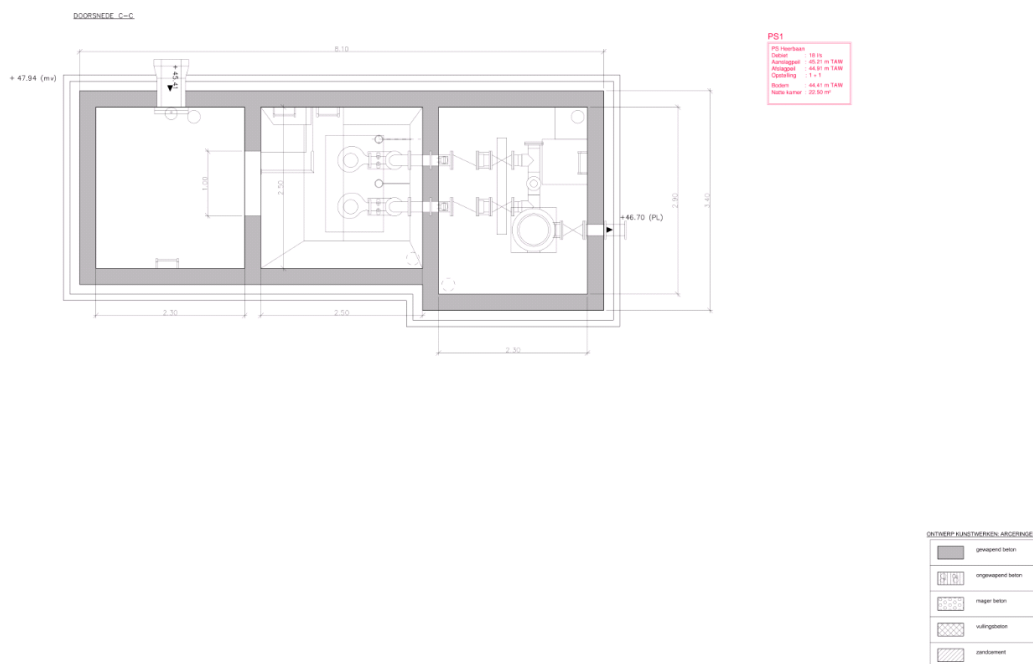
	gewapend beton
	versterkt beton
	steenslag
	asfaltbeton
	bestaande toestand

Afb. 15. Opbouw van de betonnen drempels (Bron: Opdrachtgever)

Pompstation en overstort P1 – R2

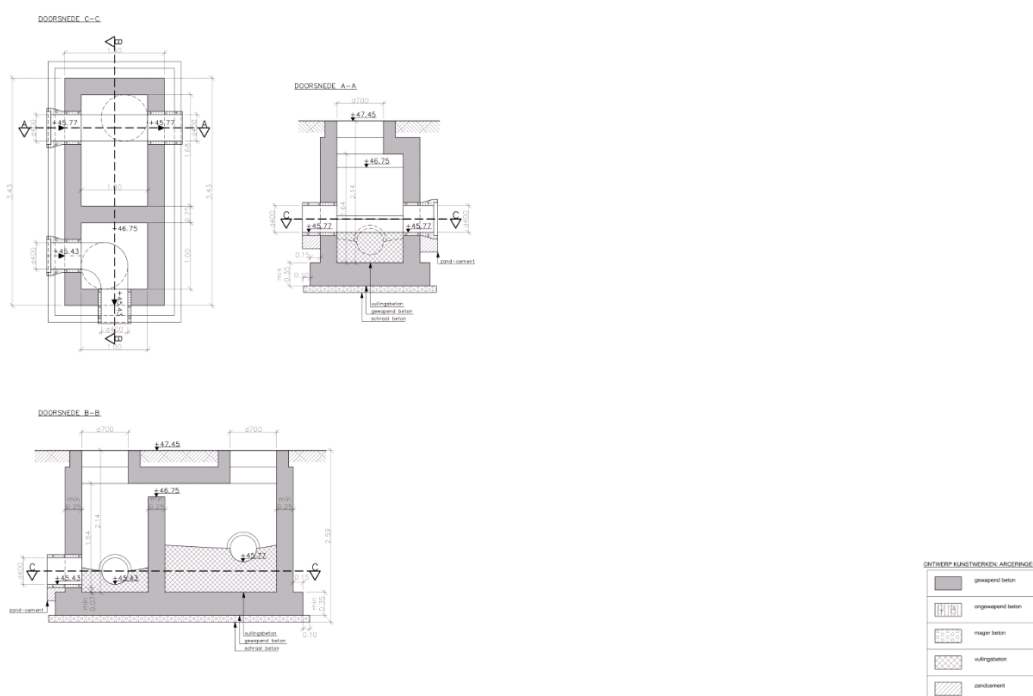
Tegenover de centraal gelegen uitloper naast de hoeve (ter hoogte van de Hoevebeek en ten zuiden van de Heerbaan, huisnummer 18) zal een pompstation en een bijbehorend overstort worden gerealiseerd. Dit pompstation zal het afvalwater van het westelijk deel van de Heerbaan via de aan te leggen persleiding ten oosten afvoeren (zie hieronder). Het overstort zal aansluiten op een bestaande leidingconstructie, die afwatert naar de huidige grachten. Het pompstation is circa 27,5 m² qua oppervlakte en verstoort de bodem tot circa 4 meter onder het maaiveld (afb. 16). Het bijbehorende overstort (afb. 17) gaat tot 259 cm onder het maaiveld en heeft een oppervlakte van circa 5,15 m².

TER PLAATSE GESTORTE POMPPUT PS1

Afb. 16. Grondplan van het pompstation (Bron: Opdrachtgever)

TER PLAATSE GESTORTE OVERSTORT P1-R2

Afb. 17. Grondplan van het overstort aan het pompstation (Bron: Opdrachtgever)

Gestuurde boring voor persleiding

Binnen het plangebied komen ook persleidingen te liggen (dubbele rode lijnen op de afbeeldingen in Bijlage 1), dit tussen nummer 18 en nummer 12 van de Heerbaan. Deze persleiding wordt in het westen aangesloten op het pompstation en in het oosten op de DWA-riolering ter hoogte van huisnummer 12. Via deze persleiding wordt het afvalwater uit de Heerbaan door middel van het pompstation naar de DWA-riolering in het oostelijk deel van het plangebied afgevoerd, dit over een afstand van circa 580 meter en een hoogteverschil van circa 7,4 meter.

Deze leiding zal worden aangelegd door middel van een gestuurde boring. Enkel zeer lokaal wordt hierbij de wegenis opengemaakt, om de gestuurde boring verder te kunnen zetten. De totale verstoring die deze boring dus met zich meebrengt is slechts zeer beperkt.

Werkzones en terrein voor grondverbetering

Naast de wegenis worden op bepaalde punten werkzones aangelegd. Deze zones bevinden zich ten westen van de Kapelstraat, ten zuiden en ten noorden van het westelijk deel van de Heerbaan en ten zuiden van het oostelijke einde van de Heerbaan. Deze zones zijn circa 5 meter breed (de grachten niet meegerekend). Hier vinden geen bodemingrepen plaats, waardoor de bodemverstoring hier slechts beperkt zal zijn tot samendrukking door grondtransport en zware machinerie (circa 30 cm).

Naast deze werkzone is er ook een zone voorzien voor grondverbetering, namelijk perceel 356D (afb. 18). Op dit perceel, dat momenteel in gebruik is als weiland, wordt de teelaarde verwijderd, die op 50 cm dik wordt geschat, waarna er grond wordt gestockeerd. Deze zone is circa 5000 m² groot.

Afb. 18. Grondplan van het terrein voor grondverbetering, de noordelijke uitloper en het pompstation.
(Bron: Opdrachtgever)

De consequentie van de voorgenomen ingreep kan zijn dat eventuele aanwezige waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Criteria uit Onroerendergoeddecreet

Decreet betreffende het onroerend erfgoed (citeeropschrift: "het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013")

Artikel 5.4.1. (01/04/2019 -)

Voorafgaand aan het aanvragen van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen moet een archeologienota zoals vermeld in artikel 5.4.8 en artikel 5.4.12 opgesteld en gemeld worden in volgende situaties:

1° aanvragen met betrekking tot percelen die gelegen zijn in een voorlopig of definitief beschermde archeologische site;

2° aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de vergunningsplichtige ingreep in de bodem 100 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 300 m² of meer bedraagt en waarbij de betrokken percelen geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in archeologische zones, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones;

3° aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de vergunningsplichtige ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen volledig gelegen zijn buiten archeologische zones, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones.

Voor de toepassing van dit artikel op terreinen zonder kadastraal nummer geldt de totale oppervlakte van de hele werf van het te vergunnen werk.

De aanvrager van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen wordt van die verplichting vrijgesteld:

1° indien de aanvraag volledig betrekking heeft op een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt, zoals vastgesteld door de Vlaamse Regering;

2° indien de aanvraag betrekking heeft op werkzaamheden aan bestaande lijninfrastructuur en haar aanhorigheden binnen een archeologische zone, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones, waarbij de oppervlakte van de vergunningsplichtige ingreep in de bodem buiten het gabarit van de bestaande lijninfrastructuur en haar aanhorigheden minder dan 100 m² beslaat;

3° indien de aanvraag betrekking heeft op werkzaamheden aan bestaande lijninfrastructuur en haar aanhorigheden buiten een archeologische zone, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones en buiten een voorlopig of definitief beschermde archeologische site, waarbij de oppervlakte van de vergunningsplichtige ingreep in de bodem buiten het gabarit van de bestaande lijninfrastructuur en haar aanhorigheden minder dan 1000 m² beslaat, wanneer de lijninfrastructuur waarvoor de omgevingsvergunning wordt aangevraagd meer dan 1000 meter bedraagt;

4° indien de aanvrager een natuurlijke persoon of privaatrechtelijke rechtspersoon is, de totale oppervlakte van de vergunningsplichtige ingreep in de bodem minder dan 5000 m² beslaat, en de betrokken percelen volledig gelegen zijn buiten woongebied of recreatiegebied en buiten archeologische zones opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones en buiten beschermde archeologische sites;

5° indien de handelingen louter betrekking hebben op verbouwingswerken of vernieuwbouw, zonder bijkomende vergunningsplichtige ingreep in de bodem;

6° indien de handelingen louter betrekking hebben op de regularisatie van vergunningsplichtige projecten, overeenkomstig artikel 81 van het decreet van 25 april 2014 betreffende de omgevingsvergunning en alle vergunningsplichtige ingrepen in de bodem al zijn uitgevoerd;

7° indien de stedenbouwkundige aanvraag kadert in verbeterd bodembeheer en uitsluitend betrekking heeft op een reliëfwijziging in agrarisch gebied, niet gelegen in een archeologische zone zoals opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones of een voorlopig of definitief beschermde archeologische site, als gevolg van een afgraving van teelaarde tot 40 centimeter en de latere toevoeging met dezelfde teelaarde.

8° indien de aanvraag betrekking heeft op werkzaamheden binnen het gabarit van bestaande lijninfrastructuur en haar aanhorigheden;

9° indien de aanvraag geheel betrekking heeft op percelen binnen het grondgebied van een erkende onroerendergoedgemeente waarvoor de gemeenteraad in een gemeentelijk reglement een vrijstelling heeft voorzien en de aanvraag geen betrekking heeft op beschermde goederen of op percelen die geheel of gedeeltelijk gelegen zijn in een archeologische zone, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones. De vrijstellingen in het gemeentelijk reglement zijn gebaseerd op onderzoek naar de archeologische situatie in de betrokken gemeente door een erkende archeoloog in dienst van de erkende onroerendergoedgemeente en hebben betrekking op percelen met een oppervlakte van 5000 m² of minder. De Vlaamse Regering kan de nadere regels voor deze vrijstellingen bepalen.

De aanvrager van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen kan een archeologienota waarvan al akte is genomen indienen als de aanvraag betrekking heeft op hetzelfde perceel of dezelfde percelen en als de ingreep in de bodem van de te vergunnen werken overeenkomt met de ingreep in de bodem van de vergunningsplichtige werkzaamheden die in de archeologienota waarvan akte is genomen zijn omschreven. Als er in de archeologienota een archeologische opgraving werd opgelegd, moet deze zijn uitgevoerd en moet daarover een archeologierapport aan het agentschap zijn bezorgd. In het geval dat er gebruik is gemaakt van onderafdeling 7 van deze afdeling, moet de nota waarvan akte is genomen zijn uitgevoerd. Als er in de nota een archeologische opgraving wordt opgelegd, moet daarover een archeologierapport aan het agentschap zijn bezorgd.

Op het Gewestplan is het plangebied gedeeltelijk bestemd als agrarisch gebied en gedeeltelijk als woongebied met landelijk karakter (afb. 19). Voor het plangebied is geen Provinciaal Ruimtelijk Uitvoerings Plan (RUP) van kracht.

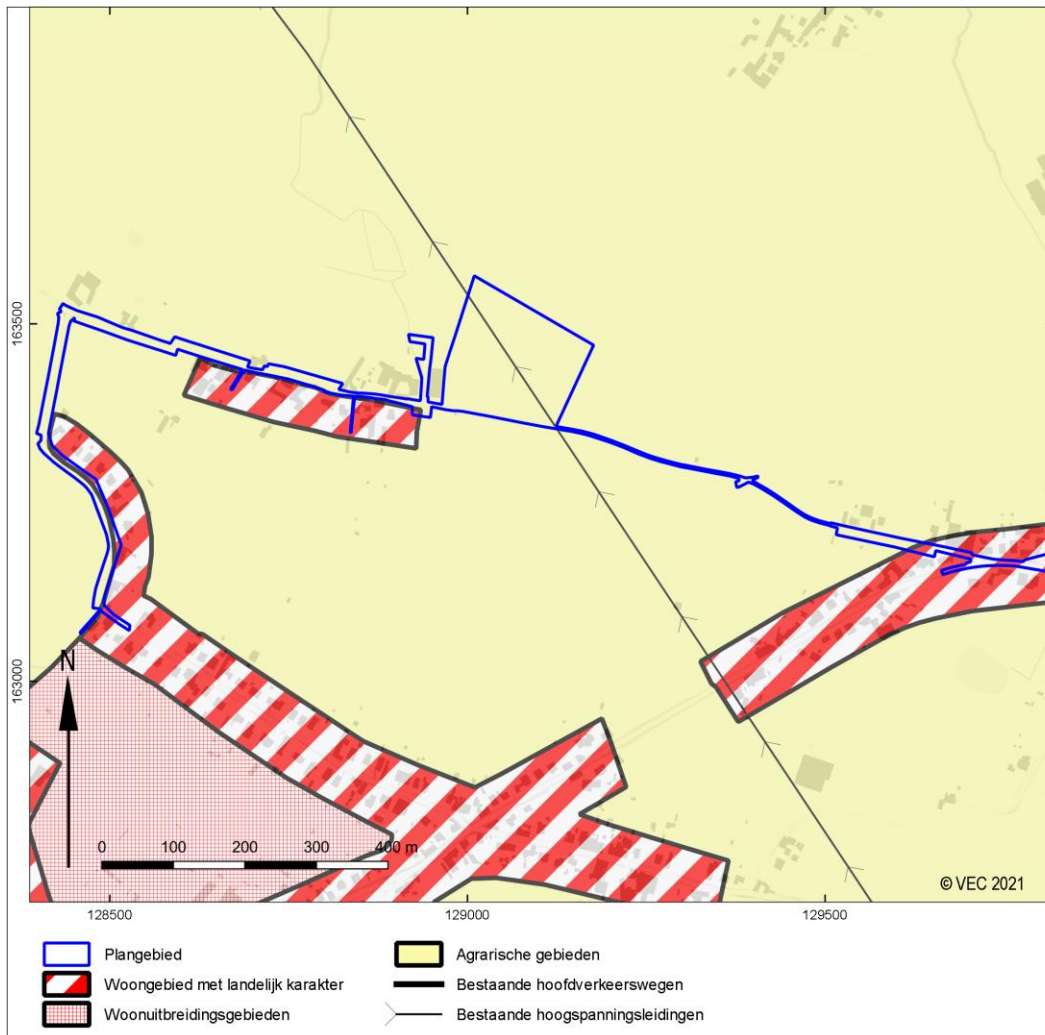
De archeologienota werd vervaardigd naar aanleiding van een aanvraag van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen. De verplichting tot de opmaak van een archeologienota wordt gekoppeld aan criteria. Voor onderhavige omgevingsvergunning geldt een verplichting voor het opstellen van een archeologienota, daar:

- *de geplande ingrepen in totaal een oppervlakte van circa 50 300 m² beslaan, binnen een totaal perceelsoppervlak van circa 50 300 m²;*
- *het plangebied geheel buiten een voorlopig of definitief beschermde archeologische site of archeologische zone valt, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones en volledig buiten een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt¹;*
- *de vrijstellingscriteria 1° t/m 9° niet van toepassing zijn .*

Het vaststellen van de archeologische waarde van een plangebied dient te gebeuren op grond van de Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetector (versie 4.0). Het doel van de Code is om als een minimale standaard te dienen voor de kwaliteit van archeologisch onderzoek en het gebruik van metaaldetectoren in Vlaanderen.²

¹ <https://geo.onroerenderfgoed.be>, geraadpleegd op 23-06-2021.

² Agentschap Onroerend Erfgoed 2019a.

Afb. 19. Aanduiding van het plangebied op het gewestplan.

1.1.5 Onderzoeksopdracht

Doelstelling en vraagstelling

Bureauonderzoek algemeen

Het bureauonderzoek vormt binnen de archeologienota de eerste stap in het vaststellen van de archeologische waarde van het gebied. Het doel van het bureauonderzoek is het aan de hand van schriftelijke bronnen verwerven van informatie over bekende en/of verwachte archeologische waarden in het plangebied, om daarmee te komen tot een gespecificeerde archeologische verwachting. Daarbij worden onder andere de Centrale Archeologische Inventaris (CAI), relevante historische kaarten en informatiebronnen omtrent de ondergrond gebruikt.

Voor het bureauonderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- *Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?*
- *Worden mogelijk archeologische resten bedreigd door de geplande werkzaamheden?*
- *Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?*

1.1.6 Werkwijze en strategie

Bureauonderzoek algemeen

De beschrijving van de historische, archeologische en aardwetenschappelijke informatie is gebaseerd op het volgende bronmateriaal:

Aardkundige gegevens:

- *Tertiairgeologische kaart*
- *Quartaairgeologische kaart 1:50.000*
- *Geomorfologische kaart*
- *Bodemkaart 1:50.000*
- *Erosiekaart*
- *Hoogteverloopkaarten*
- *Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen*

Archeologische gegevens:

- *Centrale Archeologische Inventaris (CAI)*

Historische gegevens:

- *Villaret kaarten 1745-1748*
- *Ferraris kaarten uit 1771-1778*
- *Atlas der buurtwegen 1840-1850*
- *Vandermaelen kaart 1846-1854*
- *Popp kaarten 1842-1879*
- *Belgische Topografische Kaart 1:20.000 uit 1873, 1904, 1939 en 1969*
- *Luchtfoto's*

Externe partijen:

- *Literatuur*
- *Toponymie*

1.2 Assessmentrapport

1.2.1 Landschappelijke ligging

Het onderzoeksgebied kenmerkt zich aardwetenschappelijk als volgt:

bron	informatie
Tertiairgeologische kaart 1:50.000	Formatie van Kortrijk, lid van Moen
Quartaairgeologische profielkaart 1:200.000	Profieltype 2: - Eolische afzettingen uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk vroeg Holoceen. - En/of Hellingsafzettingen van het Quartair. Profieltype 3a: - Fluviatiele afzettingen (organochemisch en perimarien inclus), afzettignen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan). - Eolische afzettingen uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), mogelijk Vroeg-Holoceen. Deze karteereenheid is mogelijk afwezig. - En/of Hellingsafzettingen uit het Quartair - Fluviatiele afzettingen uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).
Geomorfologie	Dender – Zenne interfluvium
Digitale bodemkaart van het Vlaams Gewest	Aca1 - Matig droge leembodem - Textuur B horizont - Dunne humus A horizont (<40 cm) Ada1 - Matig natte leembodem - Textuur B horizont - Dunne humus A horizont (<40 cm) Abp - Droge leembodem - Zonder profiel Abp(c) - Droge leembodem - Zonder profiel - Bedolven textuur B horizontop minder dan 80 cm diepte Acp - Matig droge leembodem - Zonder profiel Acp(c) - Matig droge leembodem - Zonder profiel - Bedolven textuur B horizontop minder dan 80 cm diepte Adp(c) - Matig natte leembodem - Zonder profiel - Bedolven textuur B horizontop minder dan 80 cm diepte

bron	informatie
	Aep - Natte leembodem - Zonder profiel Afp - Zeer natte leembodem - Zonder profiel Ahp - Natte leembodem - Zonder profiel wLbx - Droge zandleembodem - Onbepaald profiel - Klei – zand op geringe tot matige diepte (<75 cm)
Boringen DOV-databank	In de omgeving van het plangebied zijn de volgende boringen uitgevoerd: B/421/75/15 Aanvangsdatum: 18/08/2003 Beschrijving: 0 – 0,5m: teelaarde – donkerbruin 0,5 – 1m: licht zandige leem met organisch materiaal en roestverschijnselen – licht bruin 1 – 3m: licht kleiige leem met organisch materiaal en glimmers, wat zandbijmenging – licht bruin 3 – 8m: licht kleiige, licht zandige leem met glimmers, wat glauconiet en homogene oxidatie – licht bruin 8 – 10m: matig kleiige, licht zandige leem met glimmers en glauconiet – licht grijsbruin 10 – 11m: matig kleiige, zandige leem met glimmers en glauconiet, silexkeien – licht grijsbruin 11 – 12,5m: matig kleig, licht lemig zand met glauconiet en glimmers – licht grijsbruin – OX-RED-Grens 12,5 – 14,5m: sterk kleig zand met glauconiet en glimmers, nummulieten – donkergrijs 14,5 – 16,5m: zandige klei met glimmers en glauconiet - donkergrijs Interpretatie: 0 – 0,5m: teelaarde 0,5 – 11m: Quartair 11 – 16,5m: Formatie van Kortrijk Kb30d100e-B3 Aanvangsdatum: 01/08/1919 Beschrijving: 0 – 2,5m: ? 2,5 – 3,5m: grijze leem met ijzerhoudende vlekken 3,5 – 4,5m: gele brokkelige leem 4,5 – 9,8m: donkergrijze leem 9,8 – 14m: plastische grijze klei 14 – 15,5m: fijn zand, weinig kleihoudend 15,5 – 15,51m: zeer fijn zand, groenachtig grijs, fijn glauconiethoudend

bron	informatie
	Interpretatie: • 0 – 9,8m: Quartair • 9,8 – 15,5m: Ypresiaan? / Formatie van Kortrijk? Kb30d100e-B30 Aanvangsdatum: 01/01/1971 Beschrijving: • 0 – 6m: bruine vette leem • 6 – 19m: blauwgrijze vette klei, zandlaag op 10,5m en 12m • 19 – 26m: grijze taaie klei • 26 – 32,5m: groengrijs fijn zand, fijn glauconiethoudend Interpretatie: • 0 – 6m: Quartair • 6 – 19m: Lid van Moen (Formatie van Kortrijk) • 19 – 26m: Lid van Saint Maur (Formatie van Kortrijk) • 26 – 32,5m: Groep van Landen
Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM, raster, 1 meter	Tussen 44 meter en 56 meter ten opzichte van de Tweede Algemene Waterpassing (mTAW)
Erosiegevoeligheidskaart van de Vlaamse gemeenten (DOV)	Zeer sterk erosiegevoelig

Tabel 2. aardkundige en landschappelijke gegevens over het plangebied.

Aardkundige en hydrografische situering

Het plangebied is gelegen in het Dender – Zenne interfluvium. Het ligt echter veel dichterbij de Dender, die enkele kilometers ten noordoosten stroomt en het water van alle bijrivieren en beken in de omgeving opvangt. Het plangebied bevindt zich op een west-oost georiënteerde hellingsrug, die ten noorden begrensd wordt door de Papenmeersbeek en de oude bedding van de Molenbeek en ten zuidwesten door de Mark. Vlak ten zuiden van het plangebied ligt de top van de hellingsrug, waardoor de drie beken die belangrijk zijn voor het plangebied, namelijk de Papenmeersbeek, Hoevebeek en de Moncebeek, allemaal naar het noorden afwateren.

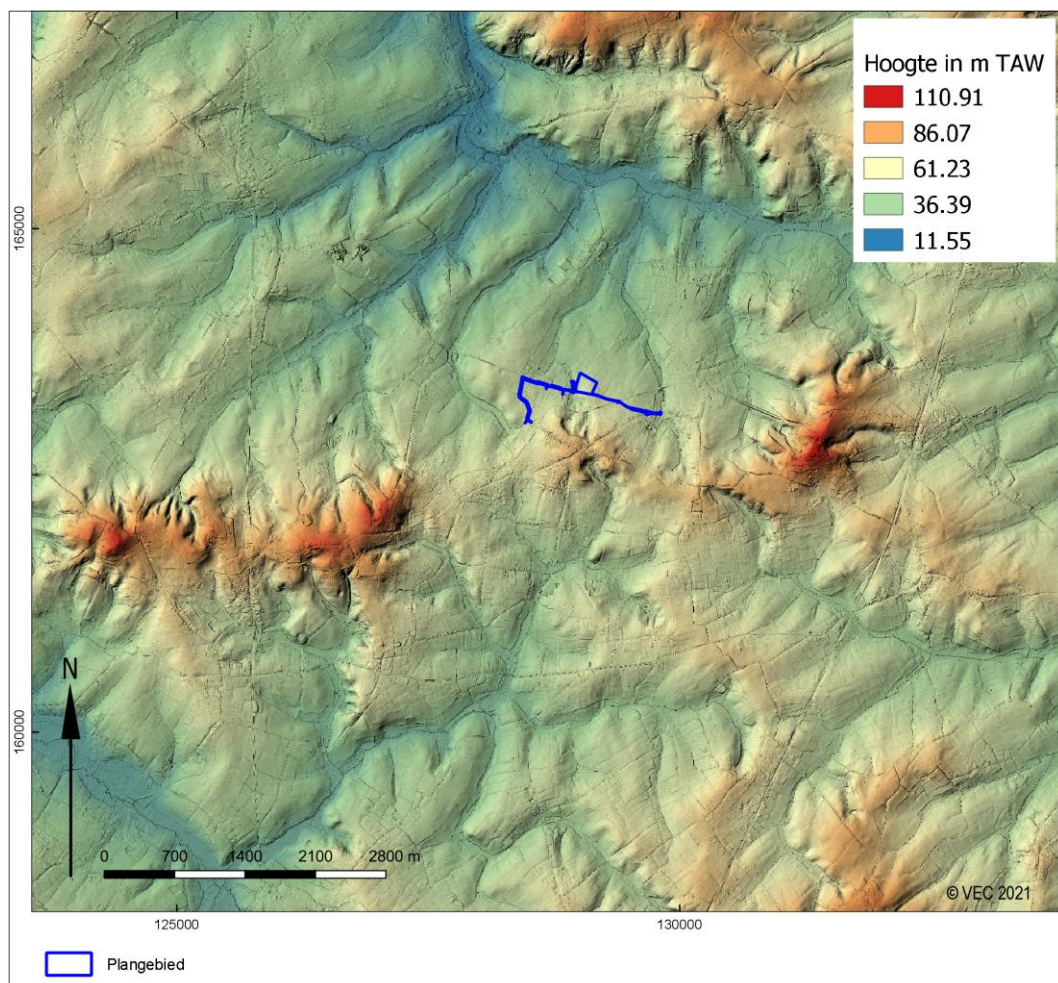
Deze drie beken hebben ook een zeer significante impact op het microreliëf van het plangebied (afb. 21 – 23). Hoogteverloop CD, dat over de Heerbaan loopt, toont duidelijk de impact van de rivieren in een lagere ligging rond de Hoevebeek en de Moncebeek, met daartussen in een hogere hellingsrug. Tussen het hoogste punt van de hellingsrug en de Hoevebeek is een hoogteverschil van circa 8 meter, tussen 48 en 56 meter TAW. Het diepste punt van de beekvallei van de Moncebeek ligt eveneens rond 48 meter TAW.

Hoogteverloop AB, dat over de Kapelstraat loopt, werpt een ander licht op het reliëf. Zoals verwacht, wordt het naar het noorden toe lager, onder invloed van de hellingsrug. Dwarsende profielen IJ tot en met MN tonen echter ook dat de percelen ten westen over het algemeen aflopen naar de weg en daarna terug stijgen. Mogelijk is dit onder invloed van de Papenmeersbeek. Alleen hoogteverloop GH wijkt van deze trend af, maar de afwijkingen in reliëf lijken niet veroorzaakt door menselijke ingrepen.

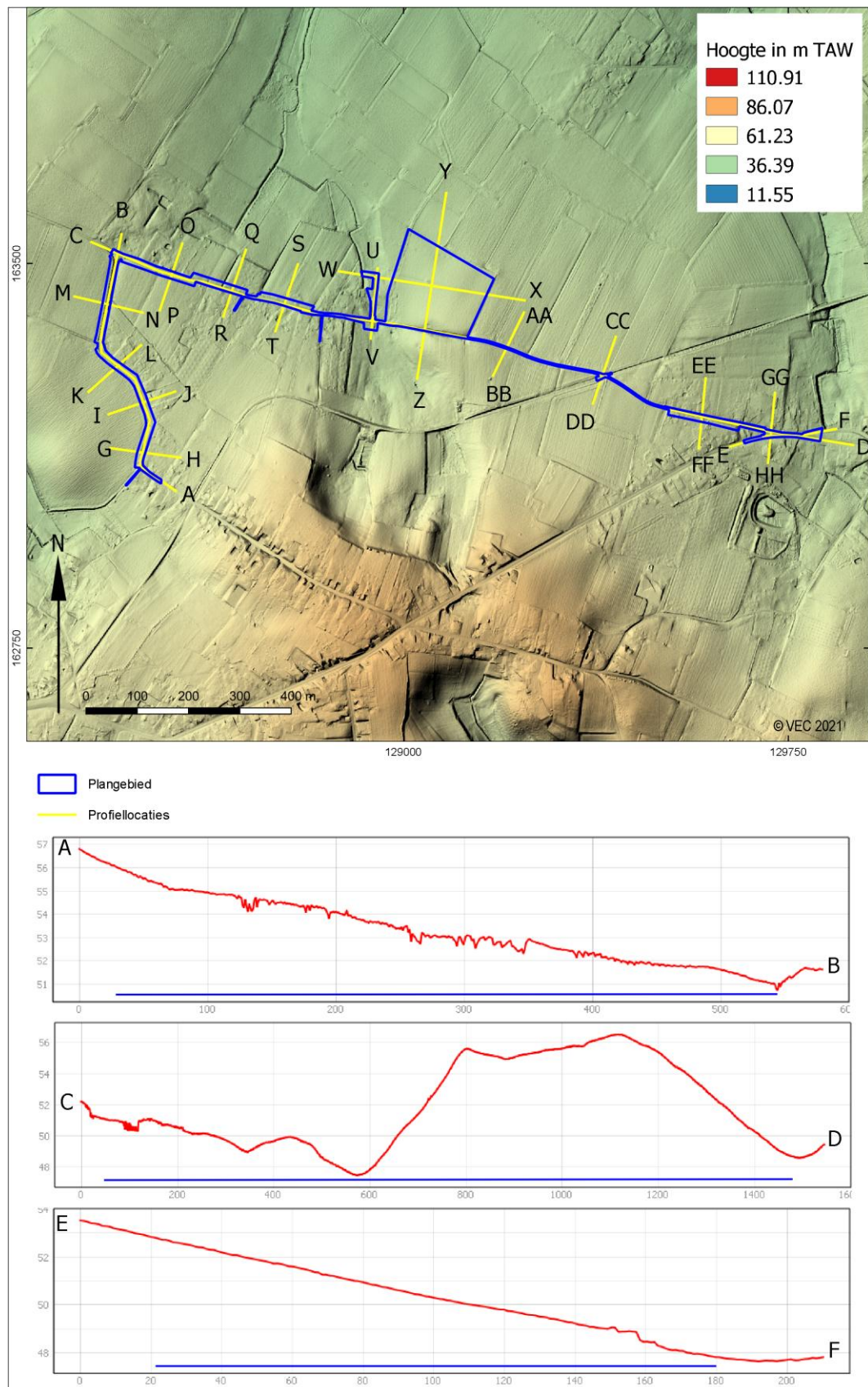
Dwarsende hoogteverlopen in het westelijk deel van de Heerbaan (OP tot en met ST) tonen een zeer beperkt hoogteverschil tussen de noordelijke en zuidelijke zijde (circa 10 – 20 cm). Een zeer grote menselijke impact op dit reliëf lijkt niet te hebben plaatsgevonden en het reliëf lijkt grotendeels natuurlijk.

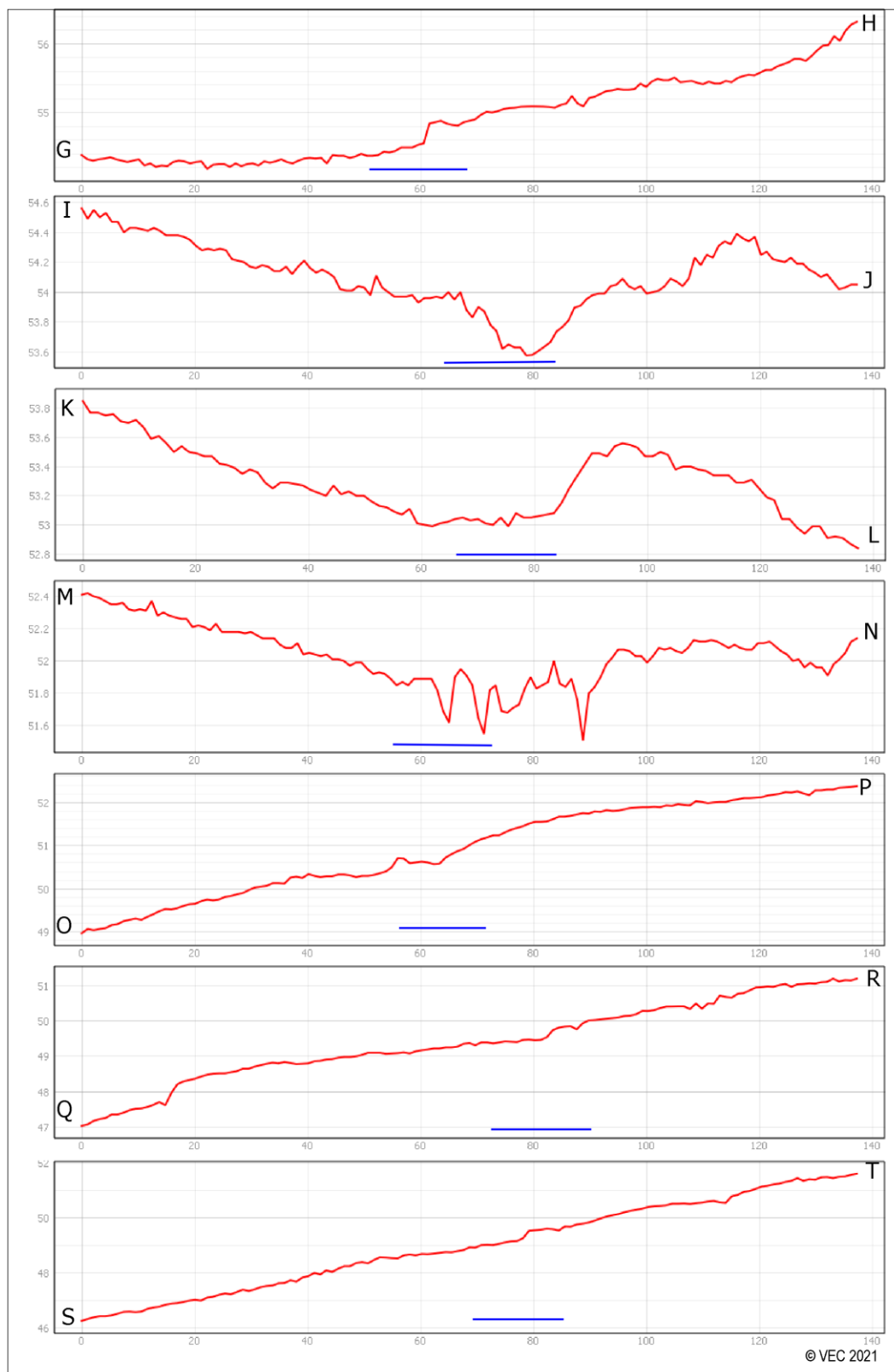
Hoogteverlopen rond de Hoevebeek en het perceel bestemd voor grondverbetering geven echter een ander beeld: hier ligt het wegdek tot circa 1,5 meter lager dan de omliggende percelen. Hoogteverloop UV toont ook een veel onregelmatiger verloop dan de voorgaande hoogteverlopen. Dit is een gevolg van menselijke impact op het terrein, die wellicht in verband kan gebracht worden met de aanleg van de verhardingen rond de gesloten hoeve en de inbuizing van de Hoevebeek. Hoogteverloop YZ wijst op de aanwezigheid van een holle weg, die lager ligt dan de omliggende heuvelrug. Wellicht is deze holle weg ontstaan door de lange gebruiksgeschiedenis in een zeer erosiegevoelig gebied.

Nadat de heuvelrug tussen de Hoevebeek en Moncebeek zijn hoogtepunt heeft bereikt en in de vallei van de Moncebeek afdaalt, verdwijnt deze insnijding van de Heerbaan. Dit is te zien op hoogteverloop AABB en CCDD. Bij hoogteverlopen EEFF en GGHH ligt de wegenis weer lager, maar door de lange geschiedenis van menselijke bebouwing rond deze hoogteverlopen is dit zeer waarschijnlijk het gevolg door bewuste menselijke reliëfswijzigingen in de omliggende percelen.

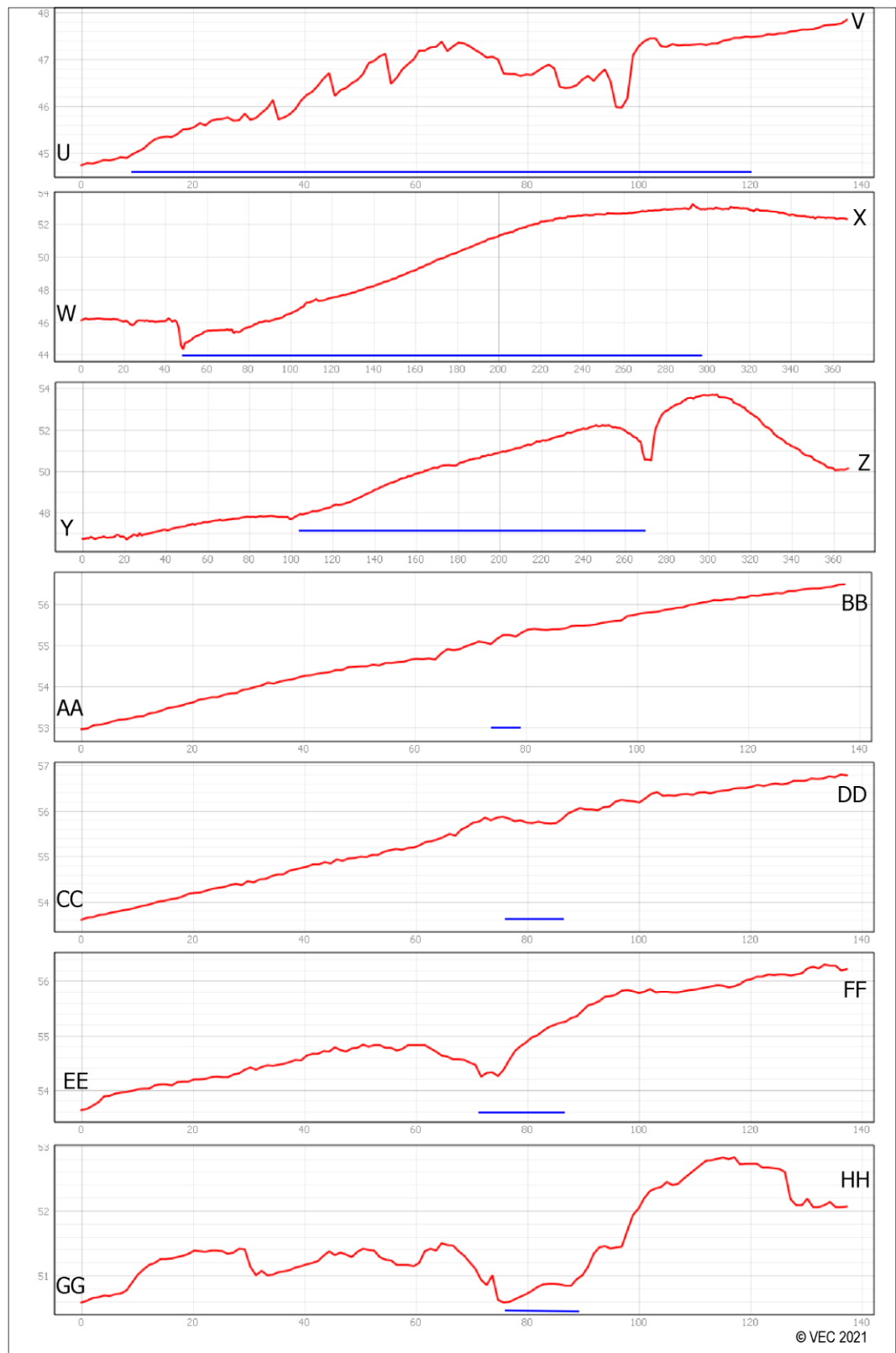

Afb. 20. Het plangebied en omgeving op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM, raster, 1 m. (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

Afb. 22. Hoogteverlopen GH tot en met ST, afgeleid van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM, raster 1 m. (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

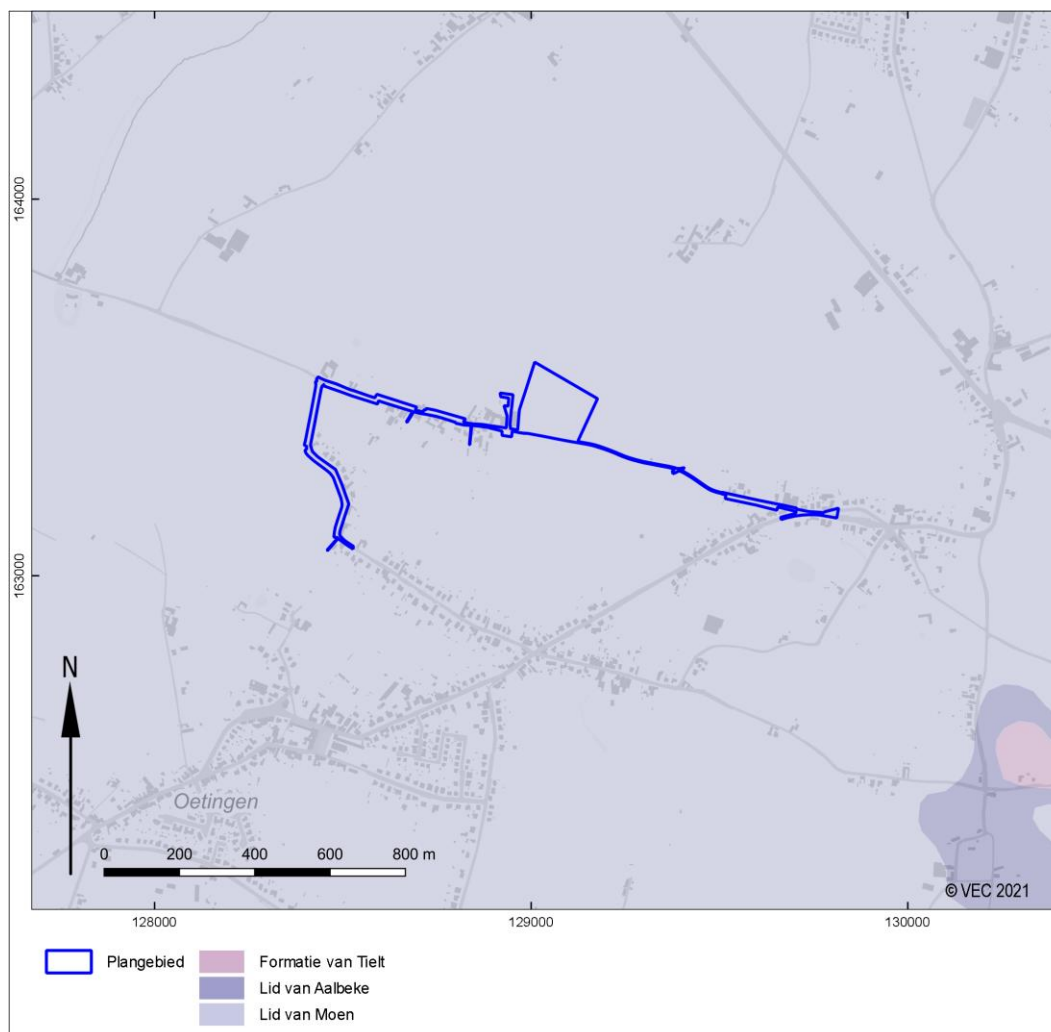

Afb. 23. Hoogteverlopen UV tot en met EEFFT, afgeleid van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM, raster 1 m. (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)

Fysisch-geografische gegevens

Volgens de Tertiairgeologische kaart is de Tertiaire Formatie van Kortrijk, en meerbepaald het Lid van Moen, binnen het plangebied aan te treffen. Dit is een iets minder homogene afzetting binnen de Formatie, die bestaat uit kleiig, grof of middelmatig silt, met enkele zandige lagen. Fossielrijke lagen komen voor en het Lid wordt meer zandig naar het oosten en het zuiden toe. Vroeger werd het Lid van Moen ook het Lid van Roubaix genoemd. De Formatie is afgezet tijdens het Vroeg- tot Midden Ypresiaan (56 – 47,8 Ma geleden)³.

Volgens een aantal DOV-boringen die zijn uitgevoerd in de omgeving (zie ook afb. 26) zouden de Tertiaire afzettingen zich in de omgeving tussen 6 en 11 meter onder het maaiveld bevinden. Aangezien de diepste geplande werken maar tot 4 meter onder het maaiveld gaan, wordt niet verwacht dat het Tertiair geraakt zal worden binnen dit project.

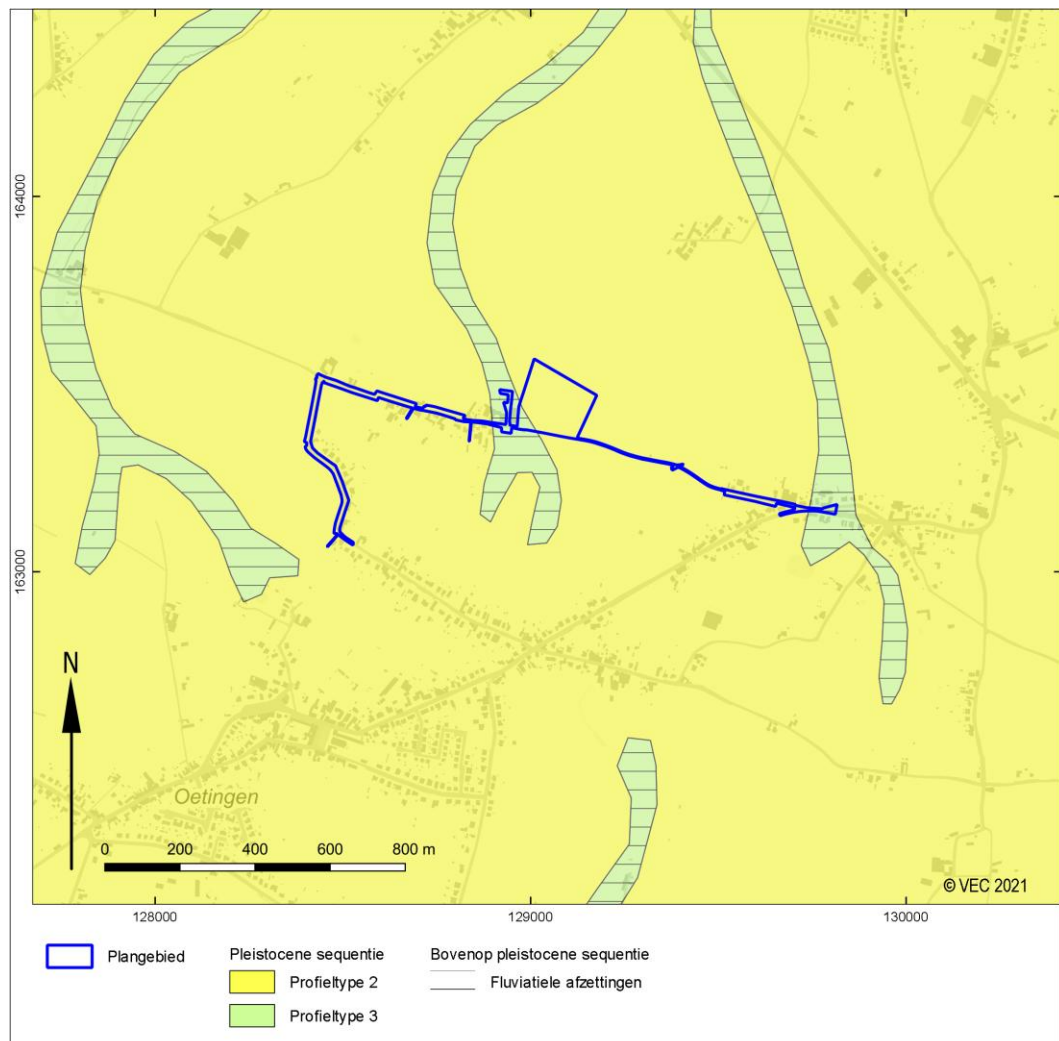

Afb. 24. Het plangebied op de Tertiair geologische kaart 1:50.000. (Bron: Databank Ondergrond Vlaanderen)

³ <https://ncs.naturalsciences.be/paleogene-neogene/271-kortrijk-formation-012017>.

Bovenop de Tertiaire lagen bevinden zich binnen het plangebied afzettingen die dateren uit het Quartair. Meer specifiek gaat het hier om afzettingen van Profieltype 2. Dit type bestaat uit eolische afzettingen uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), hoewel deze ook in de Vroegste fasen van het Holoceen kunnen zijn afgezet. Lokaal zijn deze afzettingen mogelijk aangevuld en/of vervangen door hellingsafzettingen van het Quartair, wat gezien de ligging van het plangebied op een erosiegevoelige hellingsrug, zeker niet ondenkbaar is binnen het plangebied.

Centraal en aan het oostelijke uiteinde van het plangebied wordt het doorkruist door profieltype 3a. Dit profieltype bestaat uit fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk het Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan). Deze afzettingen zijn bovenop eolische afzettingen gelegen, die zeer gelijkaardig zijn aan de afzettingen van profieltype 1. Mogelijk ontbreekt deze karteereenheid. Onder deze afzettingen bevinden zich eveneens fluviatiele afzettingen, ditmaal uit het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen), hoewel ook deze karteereenheid mogelijk ontbreekt in sommige delen van de beekvalleien buiten de Vlaamse Vallei en haar uitlopers. Deze fluviatiele afzettingen hebben wellicht plaatsgevonden onder invloed van (voorlopers van) de Hoevebeek en de Moncebeek, die vlak ten oosten van het plangebied ligt.

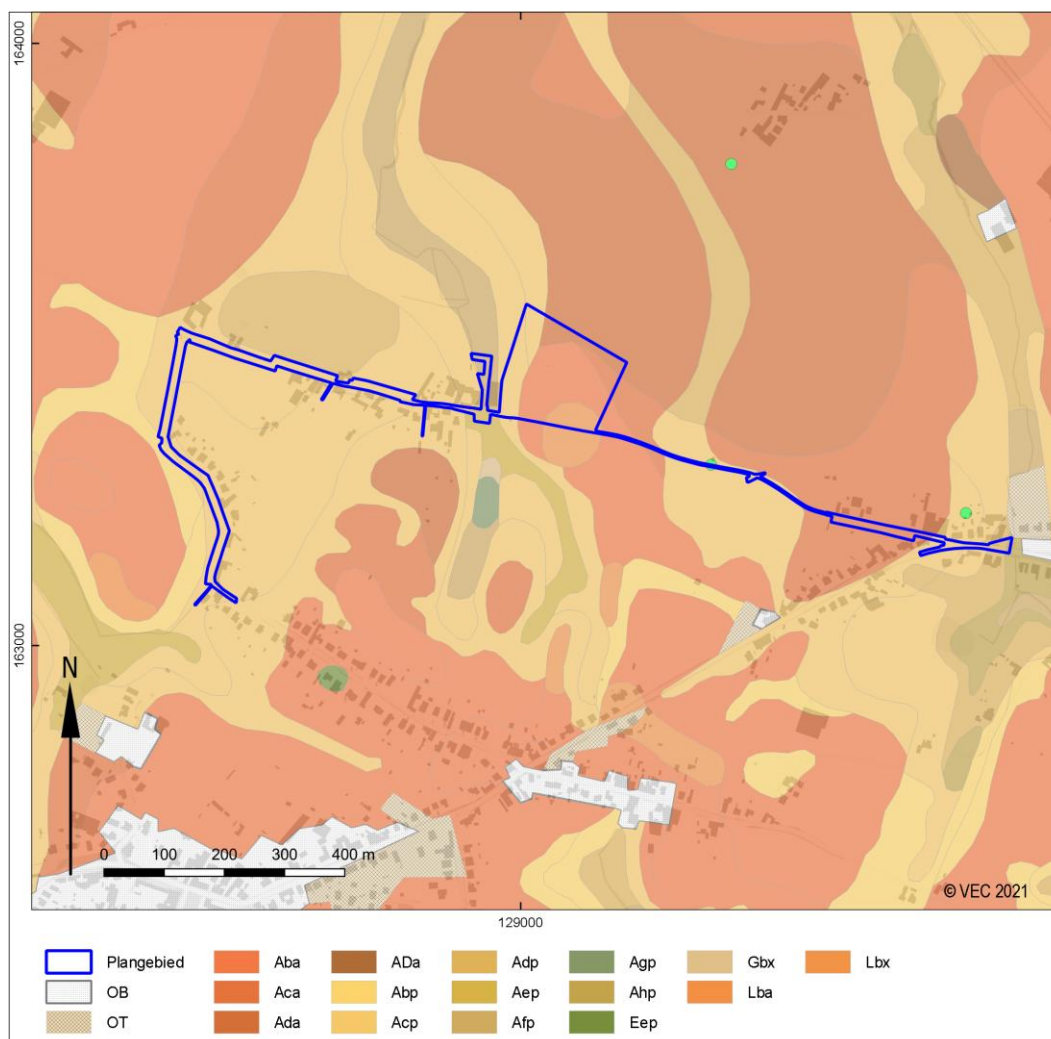

Afb. 25. Het plangebied op de Quartair geologische kaart 1:200.000. (Bron: Databank Ondergrond Vlaanderen)

De bodems binnen en in de omgeving van het plangebied zijn voornamelijk in drie verschillende categorieën op te delen:

- Leembodems met een Textuur B horizont
Deze bodems variëren van matig droog tot matig nat en hebben een dunne humus A horizont (<40 cm dik). Binnen het plangebied zijn deze voornamelijk in het oostelijk deel aan te treffen, met een relatief grote zone ter hoogte van het terrein voor grondverbetering.
- Profielloze leembodems
Deze bodems, die zich voornamelijk in het westelijk deel van het plangebied situeren, maar ook voorkomen aan het oostelijk uiteinde en sporadisch in het oostelijk deel, variëren in vochtigheid van droog tot uiterst nat. De natste van deze bodems zijn in het plangebied gesitueerd rond de Hoevebeek. Soms kan het zijn dat deze bodems zonder profiel beschikken over een begraven textuur B horizont.
- Een droge zandleembodem
In het zuidwesten van het terrein voor grondverbetering is een droge zandleembodem met een onbepaald profiel aan te treffen. Door de onbepaalde aard hiervan is er weinig over te zeggen, hoewel er een laag klei of zand op geringe tot matige diepte aanwezig zou zijn (<75 cm)

Afb. 26 toont ook 3 DOV-boringen, die nabij het plangebied zijn uitgevoerd. De voornaamste conclusies van deze boringen bestond erin dat het Tertiair zich wellicht tussen 6 en 11 meter onder het maaiveld bevindt (zie ook hierboven. Ook zou de teelaarde vlak naast het plangebied circa 50 cm dik zijn.

Afb. 26. Het plangebied op de Digitale bodemkaart van het Vlaams Gewest. (Bron: Vlaamse overheid, Departement Omgeving, Vlaams Planbureau voor Omgeving/ Databank Ondergrond Vlaanderen)

1.2.2 Historische beschrijving

Historische situatie

Het plangebied ligt ten noordoosten van de dorpskern van het gehucht Oetingen, wat een deelgemeente is van Gooik sinds de fusie in 1977. Doorheen het grondgebied van het gehucht liep een Romeinse Heirbaan, die mogelijk ongeveer ter hoogte van de straat lag die doorheen het plangebied loopt en (toepasselijk) “Heerbaan” heet⁴.

Archeologisch onderzoek naar Romeinse Heirbanen in onze contreien heeft ervoor gezorgd dat er een vrij goed beeld is van de opbouw van het wegdek. Zo is uit een toevalsvondst aan de Koninksesteenweg in Tongeren gebleken dat een Romeins wegdek te verdelen valt in verschillende ophogingslagen. Een funderinglaag van circa 10 à 20 cm dik bestaat uit blokken natuursteen (vaak silex), kiezel en geel zand. Hierboven ligt een wegdek, dat bestaat uit 10 tot 20 cm blauwgrijze kiezel, mogelijk vermengd met baksteengruis. Doorgaans zijn deze wegen enkele meters breed⁵. De wegen werden vaak geflankeerd door ondiepe grachten, hoewel deze grachten vaak enkel zijn aan te treffen zijn in de buurt van bewoningskernen⁶. Naast grachten kwamen langs sommige delen van de Heirbaan ook pijlerfunderingen voor, die mogelijk samen een portiek vormden⁷.

Het kan echter zijn dat de wegopbouw minder goed is bewaard dan in het gegeven voorbeeld. Zo is het mogelijk dat er slechts enkele lagen zand, weliswaar met kiezels en hoekige natuursteen zijn bewaard, samen met enkele karrensporen. Dit was onder andere het geval in Lanaken, bij een sleuvenonderzoek in 2019. Deze lagen zand vormden wellicht de funderingslagen, met de bovenliggende wegdek verdwenen door ofwel menselijke verwijdering ofwel natuurlijke erosie. Het oorspronkelijke wegdek zou hier uit maasknollen hebben bestaan, wat wijst op lokale variatie in de wegopbouw, afhankelijk van het voor handen zijnde materiaal⁸. Ook de aard van de weg speelt hierbij een rol: hoofdwegen kennen logischerwijs een bredere aanleg dan zijwegen, en vaak ook meer herstelfasen die een complexere stratigrafie veroorzaken. Ook zijn er indicaties dat de bodemsamenstelling verschillen in wegopbouw veroorzaakte. Zo werden stukken wegen in nattere gebieden vaak aangelegd met een dikkere fundering dan in gebieden met een betere infiltratie⁹. Door het ontbreken van een dergelijke uniformiteit is het niet mogelijk om op voorhand te bepalen hoe de wegopbouw er in de omgeving van het plangebied exact zou hebben uitgezien. Hierdoor blijft de hierboven beschreven opbouw slechts een algemene schets van hoe de wegopbouw van een mogelijk aanwezige Romeinse Heirbaan er mogelijk zou kunnen uitzien, als deze nog bewaard zou zijn onder de wegen van de huidige Heerbaan.

Zeer belangrijk is te benadrukken dat door het gebrek aan concrete archeologische vondsten (zie hieronder) de aanwezigheid van deze Heirbaan echter speculatief blijft. Wel is geweten dat er in de wijdere omgeving een Romeinse *vicus* lag, meer bepaald op het grondgebied van de zuidoostelijk gelegen deelgemeente Kester, wat het zeker niet onmogelijk maakt dat er een Heirbaan in de omgeving valt aan te treffen.

⁴ Prové 2000, 22; CAI melding 6134 & 6041.

⁵ Vanderhoeven et al. 2019, 15-17; Devillé et al 2016, 14.

⁶ Van de Staey & Driesen 2015, 15;

⁷ https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/romeinse_tijd/bronnen/archeologisch/wegennet

⁸ Vanderhoeven et al. 2019, 17-19

⁹ Van de Staey & Driesen 2015, 15

⁹ Devillé et al. 2016, 40-41.

In de 12e en 13e eeuw was Oetingen een Heerlijkheid van Kester. Vanaf de 13e eeuw maakte Oetingen deel uit van het Henegouwse “Land van Edingen”. Het gebied lag echter op de grens van Henegouwen en Brabant, met het gehucht Gooik zelf een onderdeel van het Brabantse “Land van Gaasbeek”. Deze grenspositie heeft ervoor gezorgd dat tot op het einde van de Nieuwe Tijd dit er regelmatig conflicten in de omgeving voorkwamen¹⁰.

Het oorspronkelijke dorpcentrum van Oetingen lag aan het oostelijke uiteinde van het plangebied, gecentreerd rond een kerk, pastorie, een plaatselijk kasteel en een hoeve (of een brouwerij, volgens sommige bronnen). Het kasteel werd in de 12e – 13e eeuw opgetrokken en raakte op het einde van de 17e eeuw in verval, waarna het in 1750 werd afgebroken. De ondergang van het kasteel betekende ook de ondergang van de naastgelegen kerk, hoewel deze pas in 1858-1859 werd gesloopt. Voor het verval van het Kasteel werd het omringd door wallen en grachten met een ingangspoort, een neerhof, tuinen en erven. Ook lag er in de oude kern een brouwerij volgens sommige bronnen, maar dit kan ook om een vierkantshoeve gaan. De oude dorpskern werd echter verlaten in 1860 ten voordele van een nieuwe dorpskern, ten zuidwesten van het plangebied. Daardoor kreeg het oude dorpcentrum het toponiem “De Oude Plaats”. In 1873 werd een nieuwe kapel opgericht op de plaats van de oude kerk. Op het oude kerkhof dat de kerk omgaf werden later twee nieuwe huizen met tuin gebouwd.¹¹

Bouwhistorische schets

Naast het plangebied, ten westen van het terrein voor grondverbetering, perceel 356D, en ten westen van de noordelijke uitloper daarnaast. Het gaat om een gesloten hoevetje met een geplaveide binnenplaats, opgetrokken tijdens het einde van de 18e eeuw, maar vooral uitgebreid tijdens de 19e en 20e eeuw. De kern van het boerenhuis gaat zelfs terug tot het einde van de 17e eeuw. De inrijpoort, die uitgaat op het plangebied en verbonden is met de stalvleugel, gaat terug tot de 19e eeuw. Recent zijn er nog een haakse stal en een langsschuur bij de gebouwen bijgekomen¹².

¹⁰ Prové, 2000 22-23.

¹¹ CAI meldingen 6041, 6134 en 6341; <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14260>.

¹² <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/39207>; <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/39582>.

Historische kaarten

Uit de laatste eeuwen zijn voor grote delen van Vlaanderen kaartverzamelingen beschikbaar die in meer of mindere mate van detail een beeld geven van de historische ontwikkelingen in en rond het plangebied. Veel van deze verzamelingen zijn digitaal ontsloten en vormen als zodanig een archief van het Vlaamse landschap uit een periode waarin dit het meest aan menselijke invloeden onderhevig raakt. De oudste van deze kaarten dateert uit het midden van de 18^e eeuw, de jongste betreffen satellietbeelden uit de laatste jaren. Aan de hand van deze kaarten zal de ontwikkeling van (de omgeving van) het plangebied in de Nieuwe en Nieuwste tijd geschetst worden.

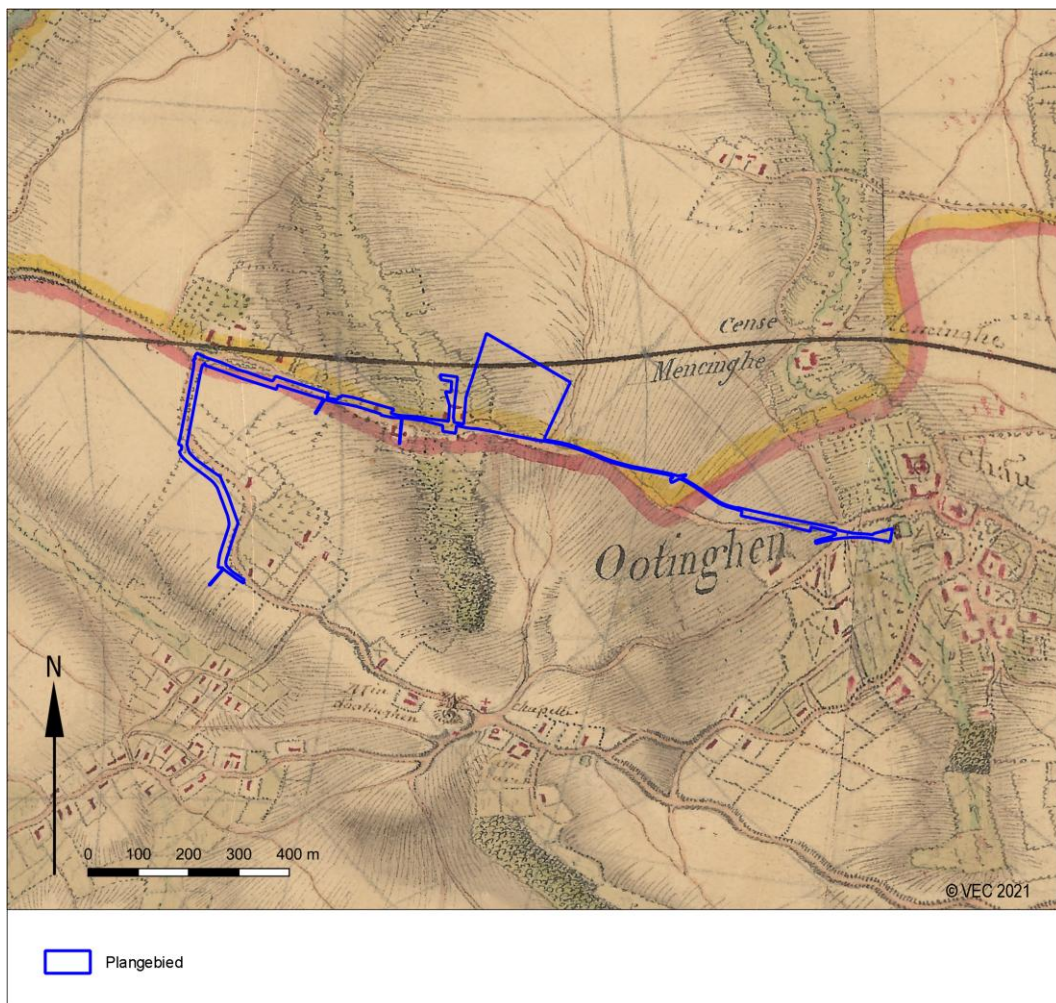
18de eeuw

De oudste beschikbare kaarten die het plangebied tonen zijn de Villaret kaarten uit de periode 1745-1748¹³. Deze kaarten geven aan dat het meeste van de wegenis reeds voorlopers kent die tot het midden van de 18e eeuw teruggaan, hoewel hun exacte ligging mogelijk afwijkt van de huidige wegenis. Het kan echter ook om een licht afwijkende weergave van de werkelijke situatie was, en de wegen meer aansluiten bij de huidige ligging. Naast de wegenis komt ook reeds al bebouwing voor. Vooral benoemenswaardig is de bebouwing langs de centrale, noordelijke uitloper en het terrein voor grondverbetering. Mogelijk gaat het om (een voorloper) van de gesloten hoeve, die vandaag staat geregistreerd als bouwhistorische waarde (zie hierboven). Wel moet er opgemerkt worden dat de bebouwing niet binnen de grenzen van het plangebied valt, maar er (vlak) naast.

Buiten de gebouwen staan de omliggende terreinen rond het plangebied voornamelijk geregistreerd als landbouwgrond, met uitzondering van een zone rond de Hoevebeek, die als vochtig gebied staat aangeduid. Ten oosten van het plangebied is ook duidelijk de oude dorpskern van Oetingen te zien, die hier aangeduid staat met het toponiem "Ootinghen". Op de kaart is duidelijk het kasteel ten noordoosten en de kerk ten zuidoosten daarvan te zien. Opmerkelijk is dat de grond binnen de dorpskern voornamelijk als nat gebied staat geregistreerd, ongetwijfeld onder invloed van de Moncebeek.

Een laatste belangrijke feit is dat de Heerbaan de grens vormt tussen Henegouwen en Brabant, aangeduid als een gele en rode lijn. Het meeste van het plangebied valt ten zuiden van deze lijn, wat betekent dat het in Henegouwen lag, maar het terrein voor grondverbetering en de centrale noordelijke uitloper lagen in Brabant.

¹³ <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/81b18f6d-975c-424a-bbca-653371693409>, geraadpleegd op 28-06-2020.

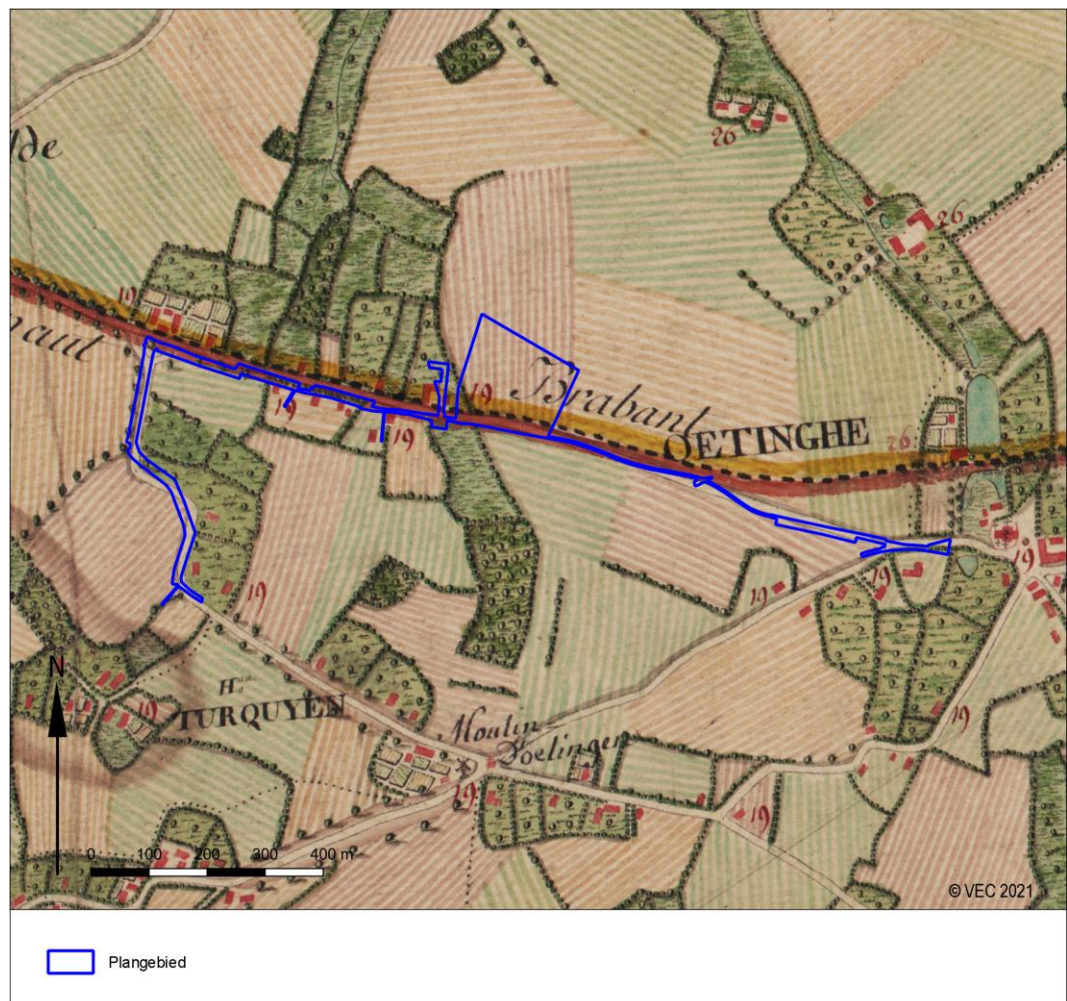

Afb. 27. Het plangebied en omgeving op de Villaret kaarten (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).

De Ferraris kaarten (*Cartes de Ferraris*) uit de tweede helft van de 18^e eeuw (opgesteld tussen 1771 en 1778)¹⁴, geven een vergelijkbare situatie weer met de voorgaande Villaretkaart als het aankomt op de invulling van de omliggende velden. De ligging van het akkerland en de natte zones rond de Hoevebeek en Moncebeek komen goed overeen, evenals de ligging van de bebouwing. De ligging van de wegen is wel anders en sluit veel beter aan bij de huidige situatie. Ofwel wijst dit op een heraanleg van de weg in de tweede helft van de 18e eeuw, ofwel is deze kaart op dit vlak nauwkeuriger. Dit laatste is het meest aannemelijk.

In de dorpskern van Ootzingen lijkt het mottekasteel ondertussen verdwenen te zijn, wat overeenkomt met historische bronnen, die de afbraak in 1750 situeren (zie hierboven).

¹⁴ <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/2d7382ea-d25c-4fe5-9196-b7ebf2dbe352>, geraadpleegd op 28-06-2021.

Afb. 28. Het plangebied op de Ferraris kaart (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen/Koninklijke Bibliotheek van België).

19^e eeuw

Er zijn ook enkele kaarten die het plangebied weergeven uit het midden van de 19e eeuw, namelijk de Atlas der Buurtwegen (vervaardigd rond 1840¹⁵), de Vandermaelen kaarten (opgesteld tussen 1846 en 1854 op schaal 1: 20.000¹⁶) en de Popp-kaarten (vanaf 1842¹⁷). Zowel de Atlas der Buurtwegen als de Vandermaelenkaart tonen een vrij gelijkaardige situatie voor het plangebied, met het opmerkelijke verschil dat de Atlas der Buurtwegen de perceelsgrenzen toont en de Vandermaelenkaart het landgebruik. Dit laatstgenoemde verschilt nauwelijks van de voorgaande kaarten, met de omliggende velden geregistreerd als akkerland of natte zones, rond de Hoevebeek of Moncebeek en bebouwing op dezelfde locaties. Nieuw is echter dat ook het reliëf wordt weergegeven op de Vandermaelenkaart, dat een dalend landschap toont rond de Hoevebeek en de Moncebeek en een tussenliggende hellingsrug. De Kapelstraat lijkt op een iets vlakkere rug in het landschap te liggen.

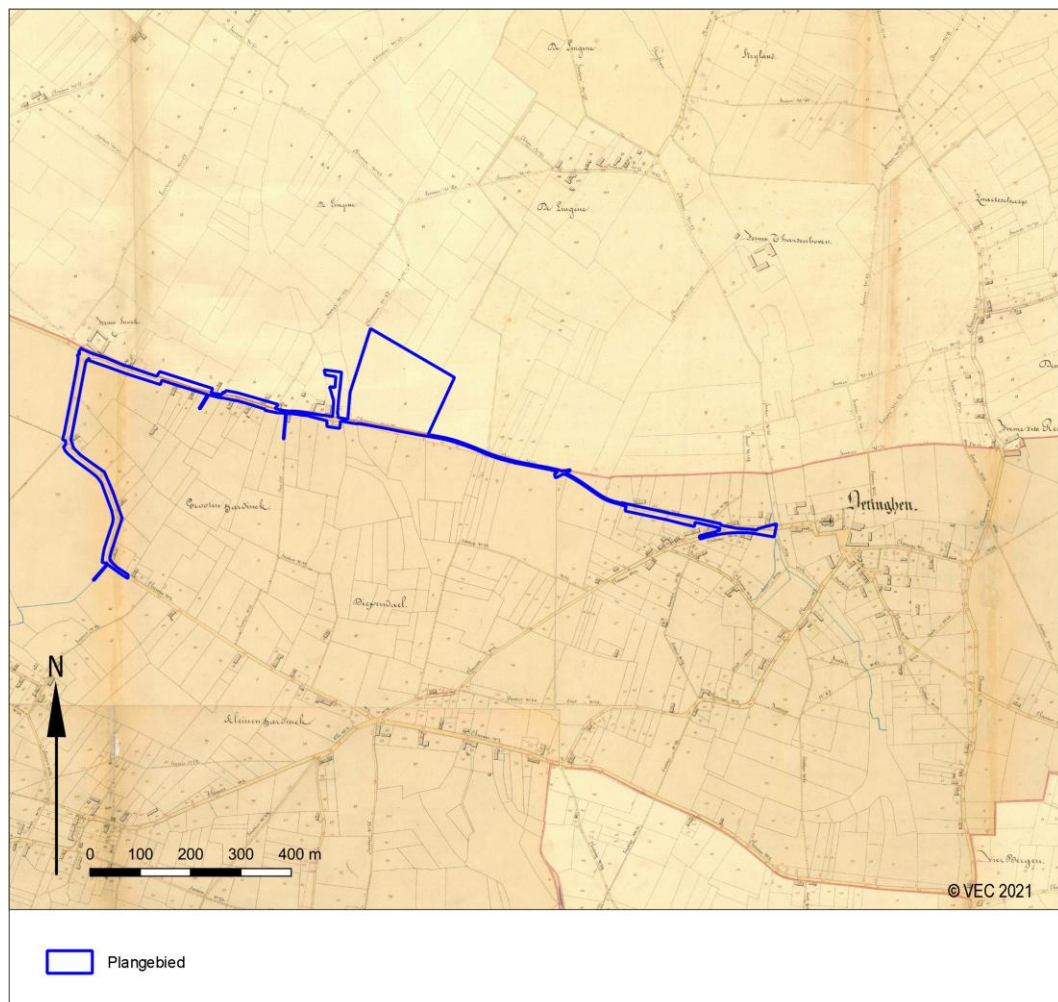
¹⁵ <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>, geraadpleegd op 28-06-2021.

¹⁶ <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>, geraadpleegd op 28-06-2021.

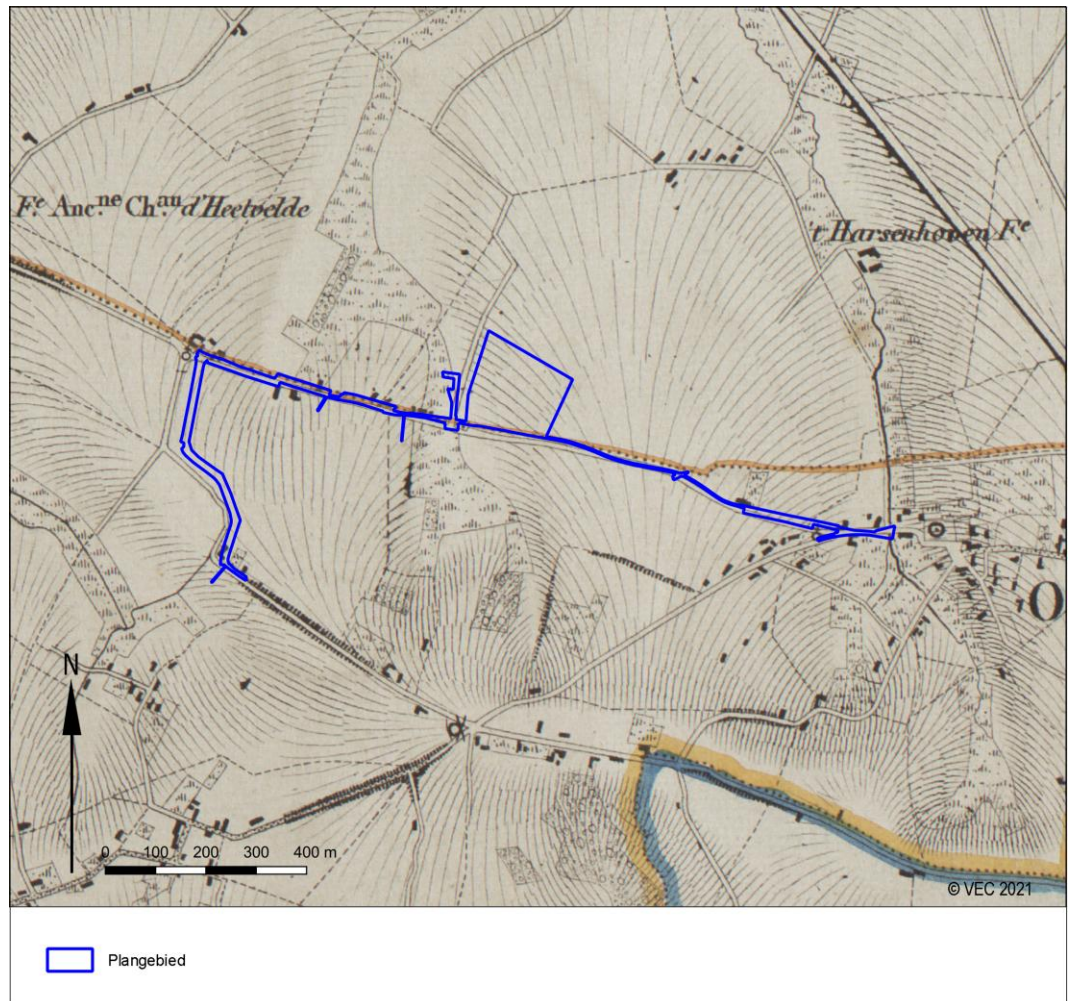
¹⁷ <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8f54a85f-4a89-4a58-8bdf-73972a91c30f>, geraadpleegd op 28-06-2021.

De Atlas der Buurtwegen (en de latere Popp-kaarten) tonen daartegen de perceelsgrenzen. Deze komen in feite vrij goed overeen met de huidige grenzen, met als grote uitzondering de nieuwe percelering die ontstaan is door de Turkeyestraat, die op dit moment nog niet is aangelegd. Het landweggetje in het westelijk plangebied lijkt daarentegen wel een 19e eeuwse voorloper te kennen. Ook de landweg in het westen van het terrein voor grondverbetering lijkt al aanwezig te zijn.

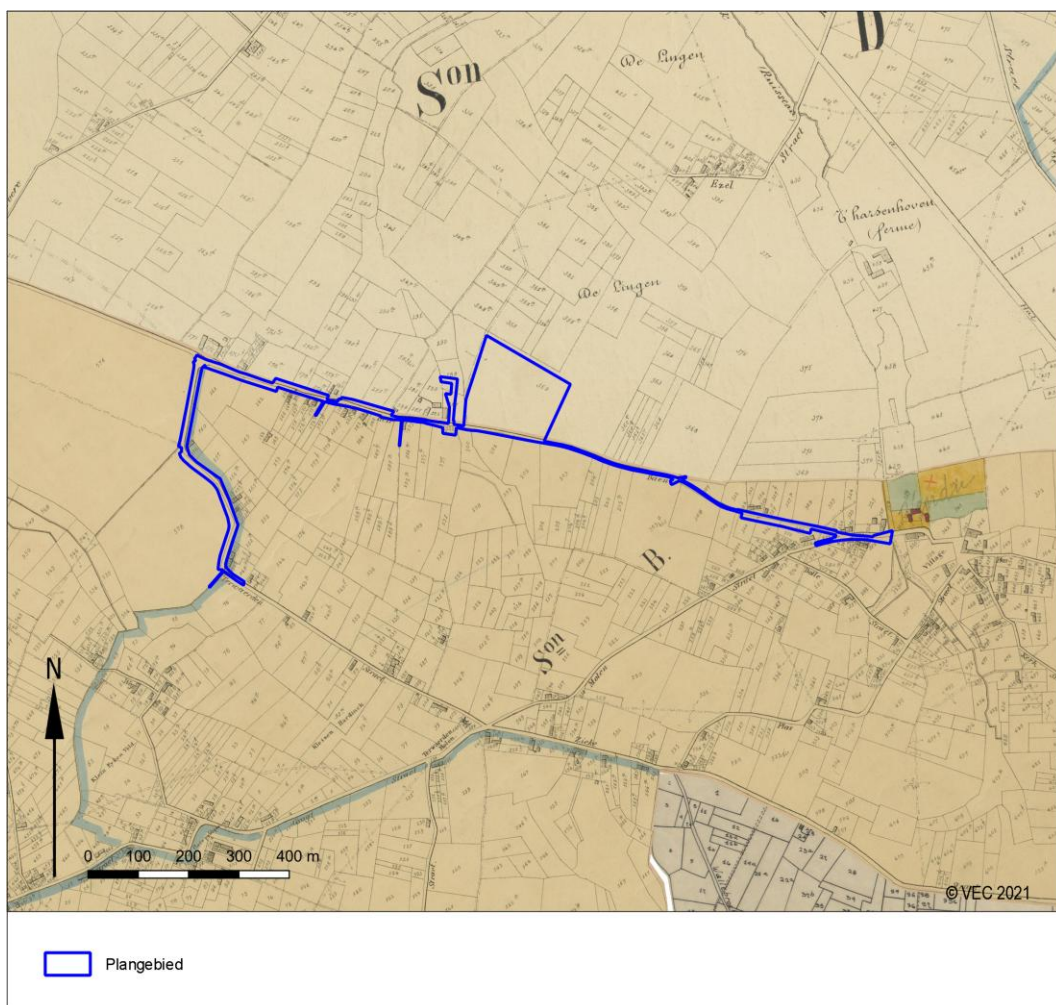
Een groot verschil dat de Popp-kaart weergeeft is het (deels) verlaten van de oude dorpskern van Oetingen. De percelen vlak boven waar de kerk stond aangeduid op de Atlas der Buurtwegen zijn gemarkeerd en aangeduid met het bijschrift "Vendu", wat verkocht betekent. De kerk zelf is reeds verdwenen.

Afb. 29. Het plangebied op de Atlas der Buurtwegen (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen/Provincie Vlaams-Brabant).

Afb. 30. Het plangebied op de Vandermaelen kaart (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen/Koninklijke Bibliotheek van België).

Afb. 31. Het plangebied en omgeving op de Popp kaart (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).

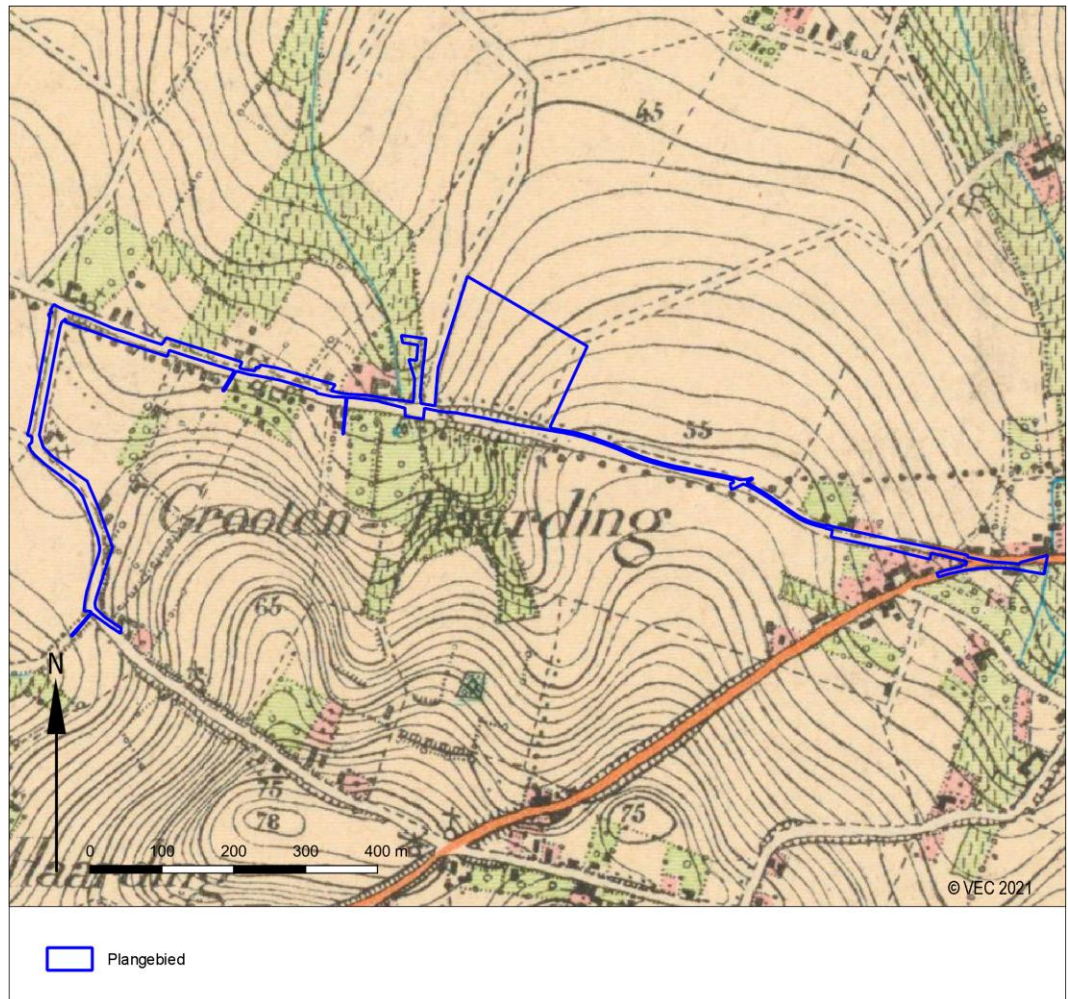
Midden 19^e eeuw - 20^e eeuw

Vanaf de 2e helft van de 19e eeuw is het plangebied ook terug te vinden op de Topografische Kaart van België, op schaal (1:20.000). De beschikbare kaarten dateren uit 1873, 1904, 1939 en 1969 (1:20.000)¹⁸. Buiten toenemende bebouwing is er weinig verschil tussen de kaarten uit 1873 en 1904. Om deze reden is enkel de kaart uit 1904 opgenomen. Een belangrijk punt dat beiden tonen is dat vlak ten zuiden van het plangebied een nivellering lijkt te hebben plaatsgevonden.

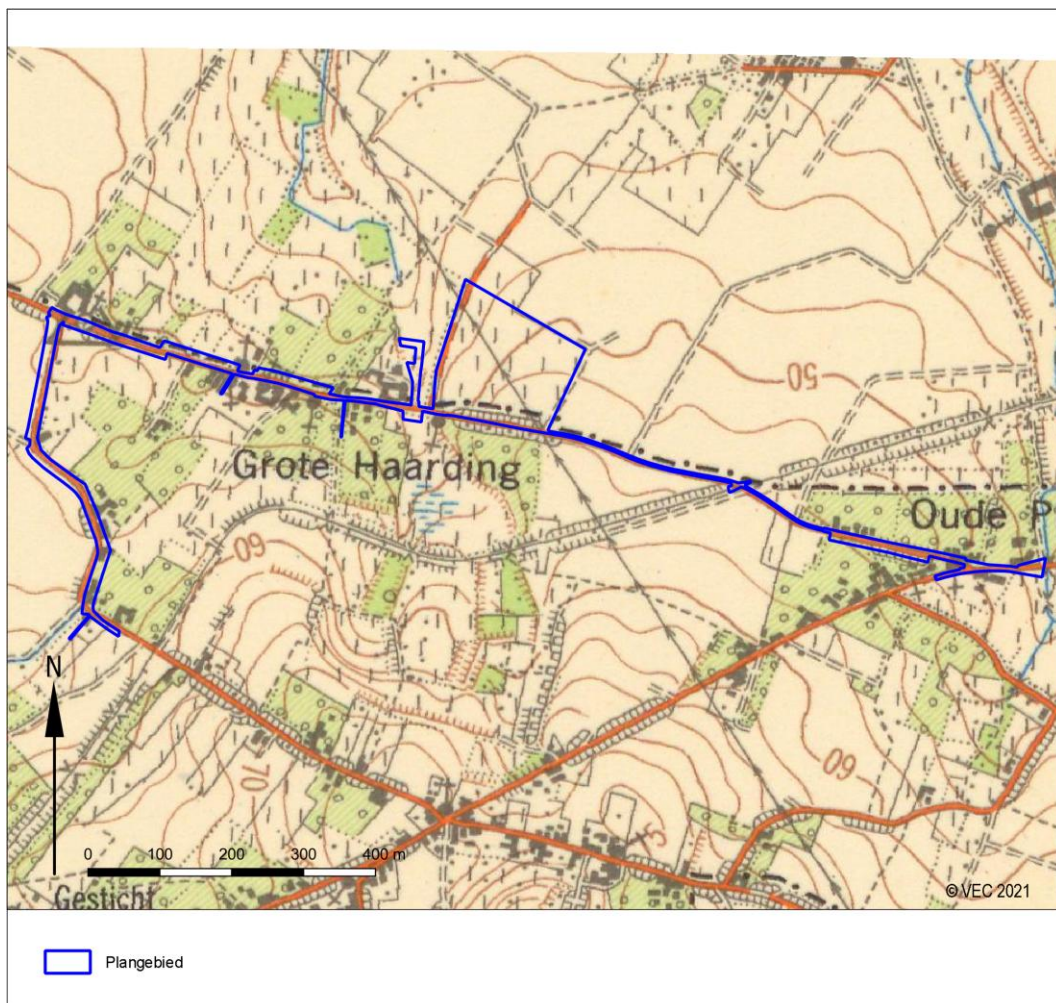
De kaarten uit 1939 en 1969 tonen echter een duidelijk verschil in de aanleg van de Turkeyestraat. Deze aanleg lijkt met significante nivelleringswerken gepaard te zijn geweest. De verschillen tussen beide kaarten zijn echter beperkt, waardoor enkel de kaart uit 1969 hier is opgenomen.

¹⁸ <http://cartesius.be/geoportal/catalog/search/resource/details.page?uuid=%7B07DF5417-81B0-4ADB-94D3-F5CC01AEFCBE%7D>, geraadpleegd op 28-06-2021.

Beide kaarten geven ook het reliëf in de omgeving van het plangebied weer. Dit lijkt echter in beide gevallen goed overeen te komen, hoewel de kaart uit 1904 een hogere resolutie heeft dan de kaart uit 1969. Het reliëf komt voorts ook vrij goed overeen met de vroegere Vandermaelenkaart, met beekdalen langs de Hoevebeek en de Moncebeek en hoger gelegen hellingsruggen hierlangs. De zone van de Kapelstraat lijkt ook iets vlakker te liggen dan de Heerbaan, wat eveneens op de Vandermaelenkaart het geval is. Een laatste punt is dat op de Topografische kaart uit 1969 de hoogspanningskabels, die het terrein voor grondverbetering doorlopen, reeds staan aangeduid.

Afb. 32. Het plangebied op de Topografische Kaart van België 1:20.000 uit 1904 (bron: Nationaal Geografisch Instituut via www.cartesius.be).

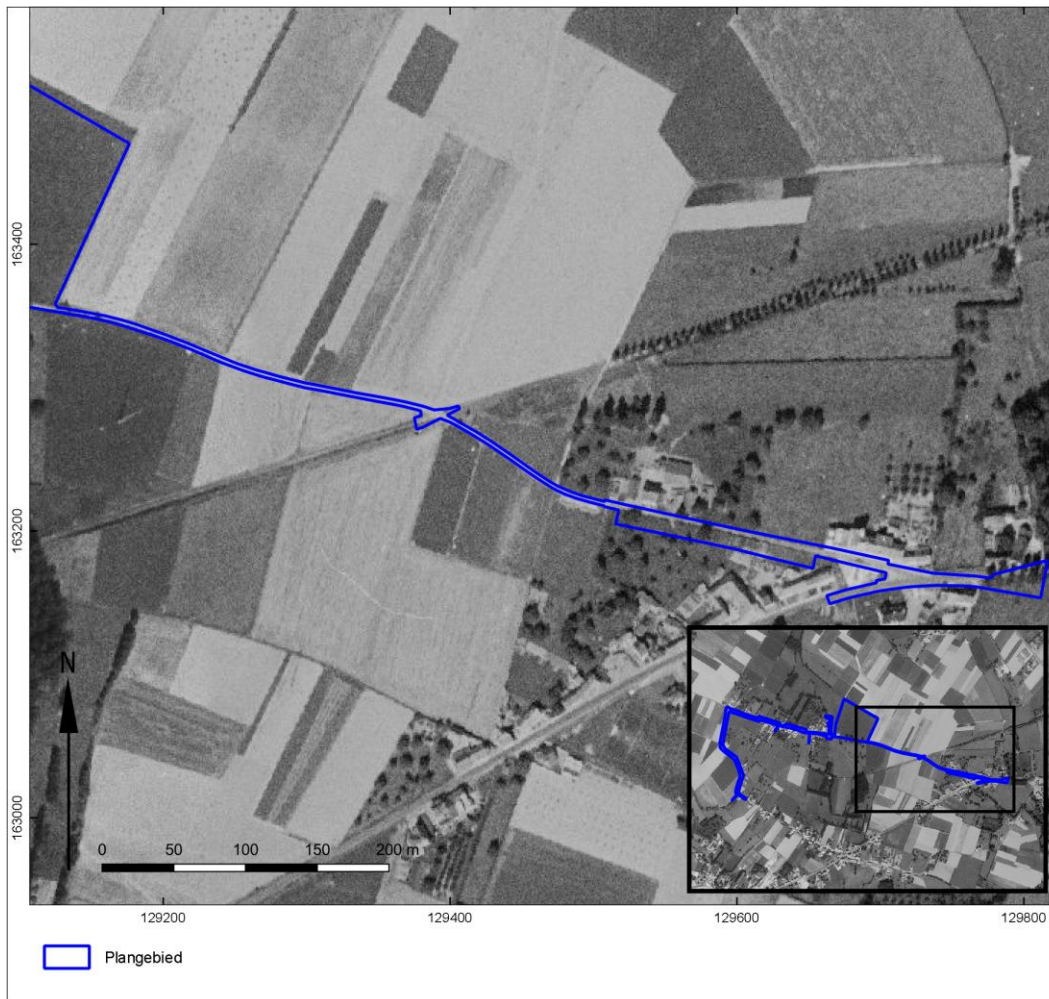
Afb. 33. Het plangebied op de Topografische Kaart van België 1:20.000 uit 1969 (bron: Nationaal Geografisch Instituut via www.cartesius.be).

Luchtfoto's 20^e eeuw – 21^e eeuw

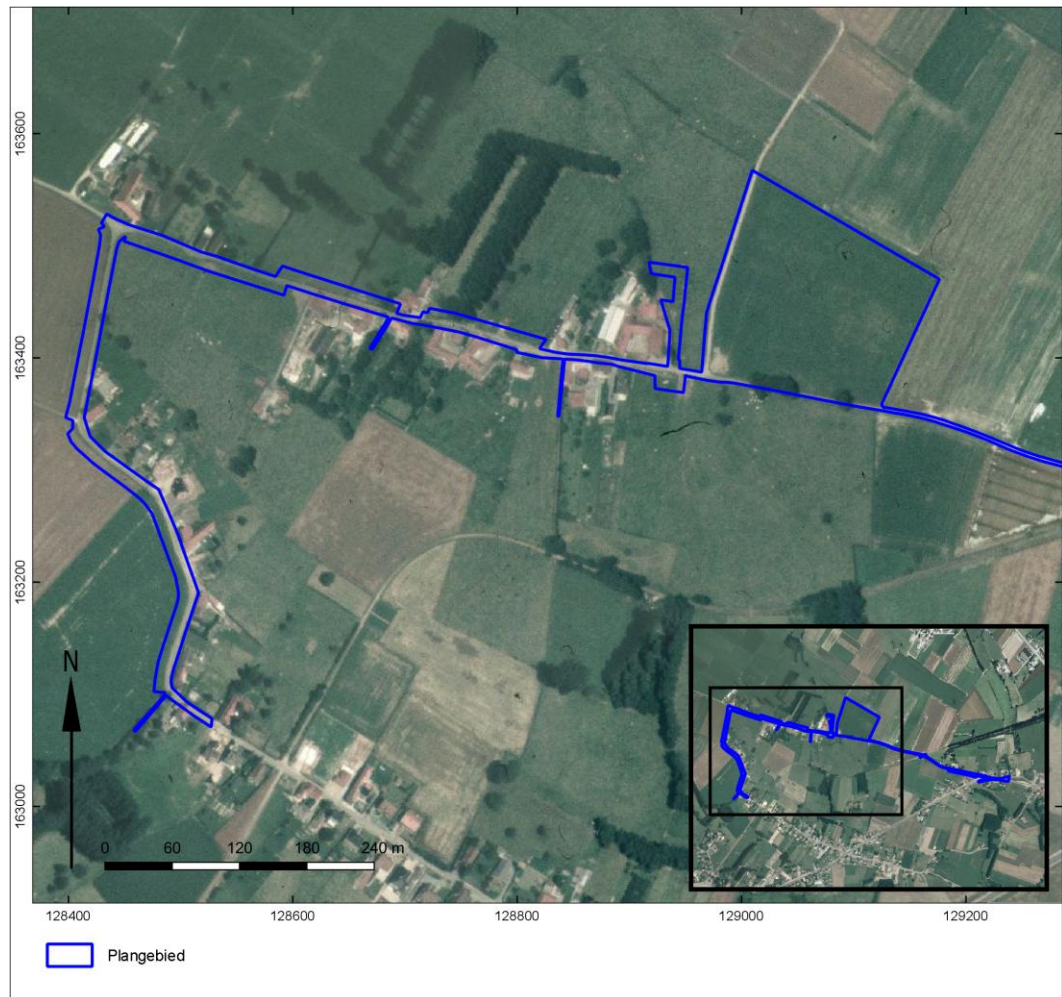
Uit de 20e en 21e eeuw zijn er ook luchtfoto's van het plangebied beschikbaar. Hieronder zijn de luchtfoto's uit 1971, 1990 en 2015 weergegeven. De effectieve aanleg binnen het plangebied verschilt echter niet met de aanleg zoals de topografische kaart uit 1969 weergeeft. Zelfs de omliggende bebouwing lijkt nauwelijks te verschillen, met alleen langs de Kapelstraat duidelijk meer bebouwing tussen 1971 en 1990. Het meest relevante verschil voor het plangebied is de toevoeging van een schuur tussen de centrale noordelijke uitloper en het terrein voor grondverbetering.

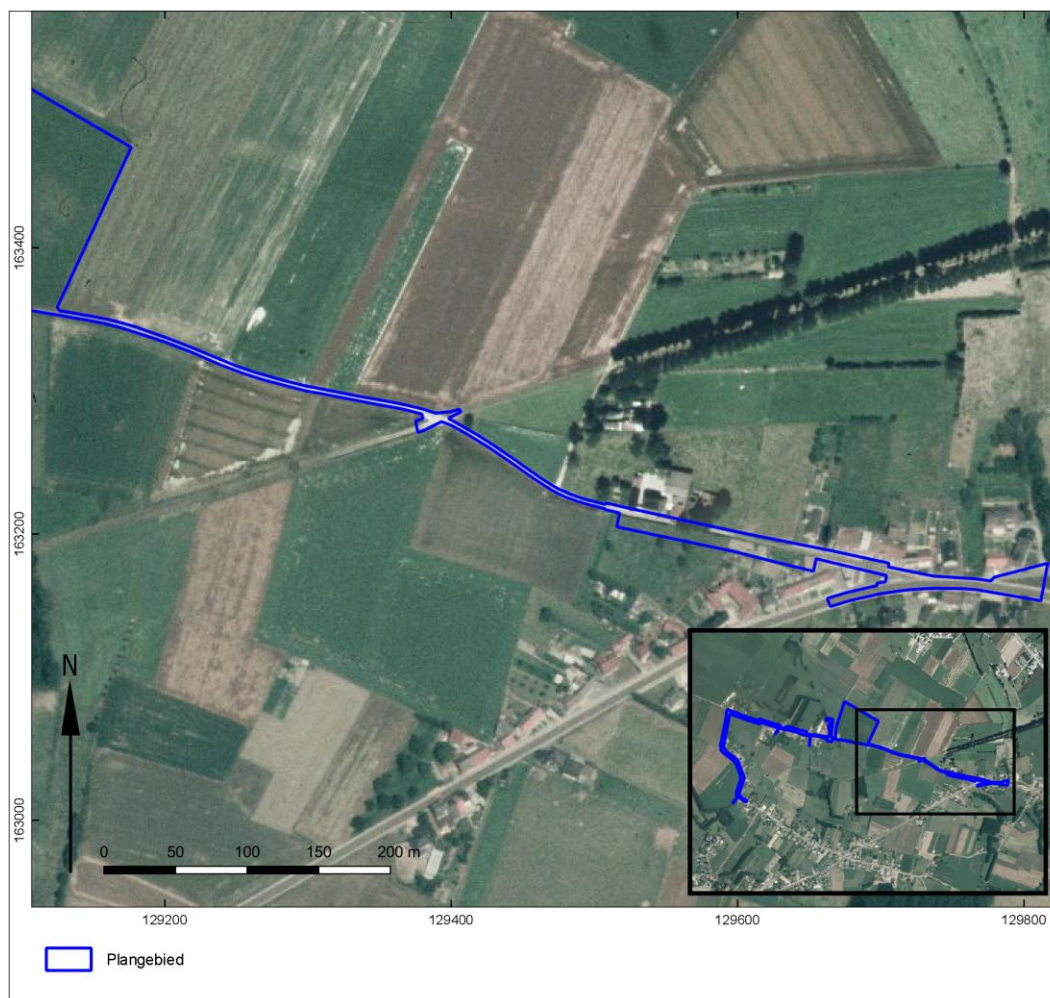
Afb. 34. Het westen van het plangebied op een luchtfoto uit 1971 (Luchtfoto Vlaanderen, zomer 1971 - zwart-wit: bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).

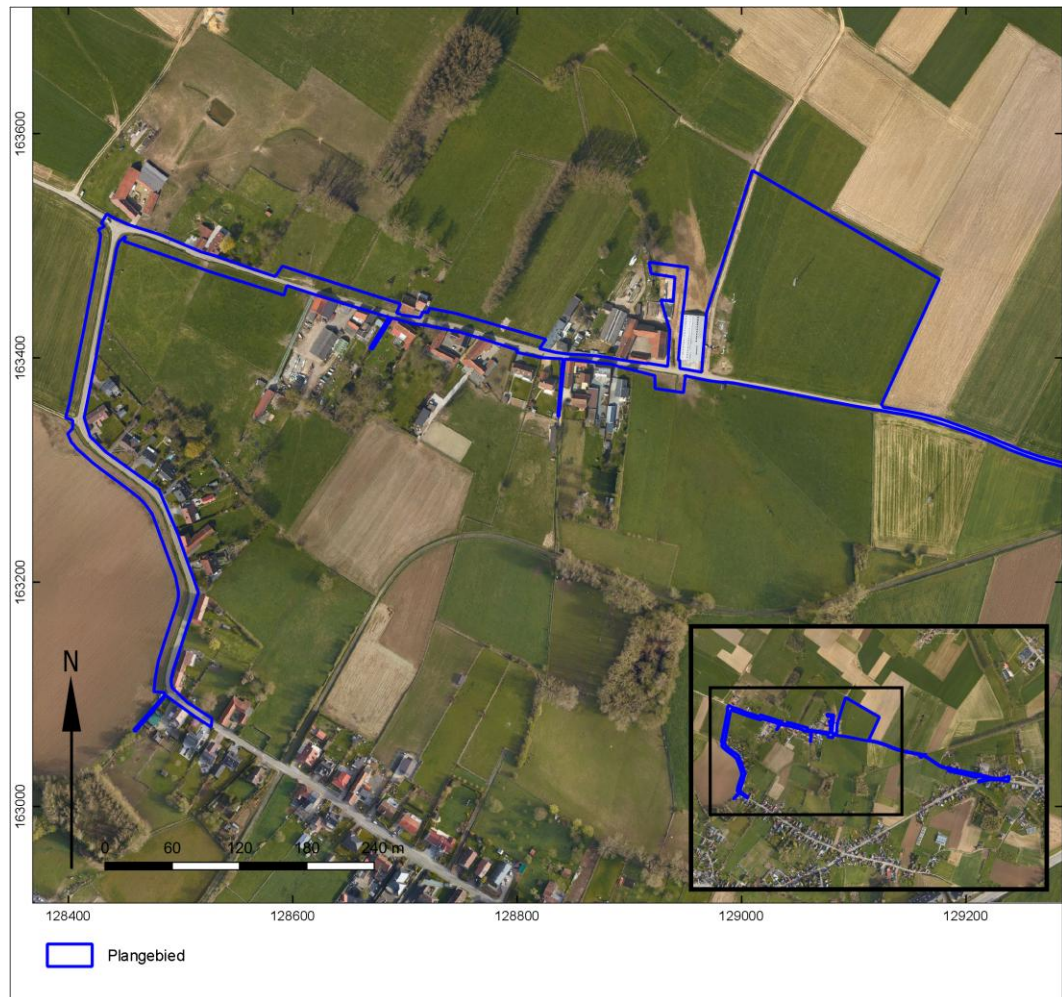
Afb. 35. Het oosten van het plangebied op een luchtfoto uit 1971 (Luchtfoto Vlaanderen, zomer 1971 - zwart-wit; bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).

Afb. 36. Het westen van het plangebied op een luchtfoto uit 1990 (Luchtfoto Vlaanderen, zomer 1979-1990 – kleur: bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).

Afb. 37. Het oosten van het plangebied op een luchtfoto uit 1990 (Luchtfoto Vlaanderen, zomer 1979-1990 – kleur: bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).

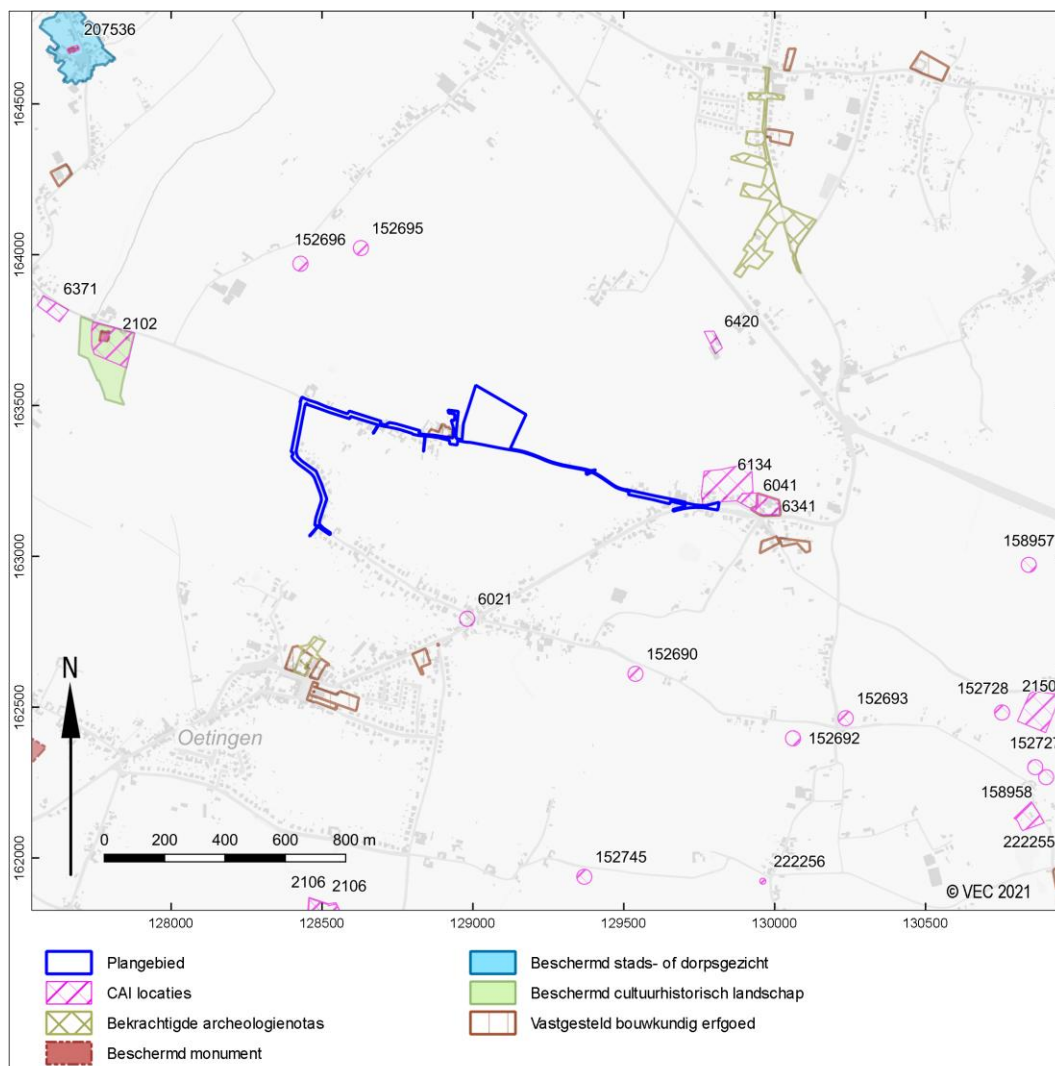
Afb. 38. Het westen van het plangebied op een luchtfoto uit 2015(Luchtfoto Vlaanderen, lente 2013-2015–
kleur: bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).

Afb. 39. Het oosten van het plangebied op een luchtfoto uit 2015 (Luchtfoto Vlaanderen, lente 2013-2015 – kleur: bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).

1.2.3 Archeologisch kader

Voor het onderzoeksgebied zijn in de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) van Onroerend Erfgoed de volgende archeologische waarden en ondergrondse bouwhistorische waarden vastgesteld (Afb. 40):

Afb. 40. Uitsnede uit de Centraal Archeologische Inventaris van het onderzoeksgebied.

CAI nummer	afstand t.o.v. plangebied	datering	omschrijving
2102	Circa 660m	Late Middeleeuwen	Kasteel Heetvelde. Vierkante donjon, ronde toren, kapel en verdedigingstoren aan de westkant. Donjon uit 15e eeuw, in 17e eeuw gedeeltelijk herbouwd. Archeologische veldkartering 2011, Erfgoedonderzoek 1975 en later
2106	Circa 1230m	18e eeuw	Wijshof. Neerhoeve van een motteheuvel zonder omgrachting. Archeologische veldkartering 2011, Erfgoedonderzoek 1993.
2150	Circa 1270m	Romeinse Tijd - Middeleeuwen	Berghem Veld. Scherven Romeinse periode en ME metalen riemhanger Archeologische veldkartering 2011.

6021	Circa 580m	17e eeuw	Molen ter Waerde / Molen van Oetingen. kaartstudie,1934.
6041	Circa 110m	Late Middeleeuwen	De Oude Plaats. Kerk, in 1858 afgebroken, nieuwe in hetzelfde jaar gebouwd. Kaartstudie,1974.
6134	Circa 170m	Volle Middeleeuwen	Dorpskasteel. Motteheuvel uit 12e – 13e eeuw, in verval einde 17e eeuw, later kapel die parochiekerk wordt op tientallen meters van. Archeologische veldkartering 2011, kaartstudie 1985 en later
6341	Aangrenzend	Nieuwe Tijd	Brouwerij. Archeologische veldkartering 2011, Erfgoedonderzoek 1993.
6371	Circa 880m	Onbepaald	Hof Thienpont: hoevegebouw Archeologische veldkartering 2011, Erfgoedonderzoek 1988.
6420	Circa 540m	18e eeuw	Hof te Garsenhoven: hoeve. Archeologische veldkartering 2011; Erfgoedonderzoek 1988.
152690	Circa 560m	Romeinse Tijd	Grijsbakkend gedraaid randfragment Archeologische veldkartering 2011.
152692	Circa 800m	Steentijd Romeinse Tijd	Lithisch materiaal. Aardewerk.. Archeologische veldkartering 2011.
152693	Circa 810m	Steentijd	Lithisch materiaal. Archeologische veldkartering 2011.
152695	Circa 550m	Neolithicum Romeinse Tijd	Lithisch materiaal. Aardewerk. Archeologische veldkartering 2011.
152696	Circa 440m	Steentijd Onbepaald	Lithisch materiaal. Aardewerk. Archeologische veldkartering 2011.
152727	Circa 1350m	Romeinse Tijd	Aardewerk. Archeologische veldkartering 2011.
152728	Circa 1150m	Neolithicum Romeinse Tijd Onbepaald	Lithisch materiaal. Aardewerk. Aardewerk. Archeologische veldkartering 2011.
152745	Circa 1250m	Steentijd	Lithisch materiaal. Archeologische veldkartering 2011.
158957	Circa 1050m	Neolithicum	Lithisch materiaal. Archeologische veldkartering 2011.
158958	Circa 1400m	Neolithicum	Lithisch materiaal. Archeologische veldkartering 2011.
207536	Circa 1380m	Nieuwe Tijd	Onze-Lieve-Vrouwekerk. 2 vloerniveaus en bovenkant grafkelder. Archeologische opgravingen, 2014.
222255	Circa 1450m	18e eeuw	Hermitage. Erfgoedonderzoek 2019.
222256	Circa 1240m	18e eeuw	Kapel. Onbepaald.

Tabel 3. Overzicht van meldingen uit de CAI.

CAI meldingen

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn op basis van de CAI meerdere archeologische meldingen bekend.

De meeste van deze resten zijn verwant aan een archeologische veldkarteringscampagne, uitgevoerd in 2011. Bij dit onderzoek werden resten uit de steentijd (lithisch materiaal), Romeinse Tijd (aardewerk) en Middeleeuwen (metalen riemfragment) aangetroffen. Ook werden een aantal (Laat) Middeleeuwse structuren en structuren van latere datum geregistreerd, waaronder een donjon en verschillende hoeves. Deze laatste waarden waren in veel gevallen ook al bekend van ander erfgoedonderzoek, zoals bijvoorbeeld kaartstudies. Uit dergelijk onderzoek zijn ook enkele andere waarden bekend, die onder andere bestaan uit een kapel, een kerk en een molen. Meest opvallende meldingen zijn echter meldingen 6041, 6134 en 6341, die alledrie slaan op de oude dorpskern van Oetingen, aan het oostelijk uiteinde van het plangebied. Respectievelijk duiden deze op de oude kerk, het Dorpskasteel uit de 12e – 13e eeuw en een brouwerijgebouw of hoevegebouw. Zie ook paragraaf 1.2.2. voor meer informatie over de “Oude Plaats”, de oude dorpskern van Oetingen.

Archeologienota's, nota's en archeologische onderzoeken

In de omgeving van het plangebied zijn vooralsnog slechts twee andere archeologische onderzoeken uitgevoerd¹⁹. Eén van deze onderzoeken ging om een archeologienota in beperkte samenstelling, door de zeer beperkte (bijkomende) bodemverstoring, waardoor er geen bedreiging was voor archeologische resten²⁰. Het andere onderzoek bestond uit een archeologienota, waarin zowel een bureauonderzoek als een proefsleuvenonderzoek werden uitgevoerd. Binnen dit onderzoek werd de verwachting op steentijdartefactensites naar laag afgeschaald, door de ligging buiten een gradiëntzone (geen aanwezigheid van water) en de hoge erosiegraad van de omgeving, die de kans op intacte steentijdartefactensites naar beneden afschaalt. De kans op sporensites vanaf het Neolithicum bleef echter bewaard, met specifiek een verhoogde verwachting voor Romeinse resten. Om deze reden werd een aanvullend roefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek wees uit dat het archeologische niveau zich circa 50 cm onder het maaiveld bevindt. Op dit niveau werden echter geen relevante archeologische sporen aangetroffen. Om deze reden volgde er vrijgave van verder archeologisch onderzoek²¹.

¹⁹ Engels & Dupont 2020; Dupont 2021.

²⁰ Dupont 2021.

²¹ Engels & Dupont 2020, 39-40, 67-70.

1.2.4 Interpretatie en datering

Het plangebied wordt gevormd door drie straten in Oetingen, een deelgemeente van Gooik, namelijk de Kapelstraat, de Heerbaan en de Lenniksestraat. Langs de Kapelstraat stroomt de Papenmeersbeek, centraal door het plangebied ligt de Hoevebeek en aan het oostelijk uiteinde, vlak buiten het plangebied en ter hoogte van de Lenniksestraat, ligt de Moncebeek. Langs de Kapelstraat en het westelijk deel van de Heerbaan ligt nog een zone binnen het plangebied, die grachten omvat en een deel van de omliggende velden. Ook een naamloze landweg en een deel van een tuin liggen in het plangebied. Centraal ligt een noordelijke uitloper, die over een verhard terrein naast een gesloten hoeve ligt. Ten oosten van deze uitloper ligt een perceel akkerland (perceel 356D).

De geplande werken omvatten de aanleg van een gescheiden rioleringsstelsel binnen het plangebied, het uitgraven of herprofiëren van grachten, de heraanleg van de wegenis en grondverbetering en -opslag op perceel 356D. Het merendeel van de DWA-rioleringen worden onder de wegenis aangelegd in smalle sleuven (circa 3 meter breed) en verstoren de ondergrond tussen 2 en 3 meter onder het huidige maaiveld. De afwatering van het regenwater zal plaatsvinden in grachten, die via RWA-rioleringen worden aangesloten op de beken. De naastliggende grachten worden circa 3,1 meter breed, met een diepte van 1,3 meter op het diepste punt onder het maaiveld. In verband met de afwatering van de DWA-riolering wordt ook een pompstation ten zuiden van de centrale, noordelijke uitloper gerealiseerd, vlak aan de (ingebuisde) Hoevebeek. Dit pompstation verstoort de bodem tot 4 meter diep verstoord, voor een oppervlakte van circa 27,5 m². Dit pompstation verbindt de DWA-riolering in het westelijk deel van de Heerbaan met de geplande DWA-riolering in het oostelijk deel, een persleiding. Deze persleiding wordt aangelegd door middel van een gestuurde boring tussen het pompstation (ter hoogte van huisnummer 18) en huisnummer 12 van de Heerbaan.

Waar de rioleringen onder de huidige wegenis komen te liggen, wordt het wegdek vernieuwd. Deze werken zijn nergens breder dan de huidige wegenisopbouw en kennen een opbouw van circa 66 cm dik.

In het terrein voor grondverbetering wordt op een oppervlakte van circa 5000 m² de teelaarde verwijderd, wat circa 50 cm bodemverstoring teweeg zal brengen. In de werkzones is de verstoring door de geplande werken beperkt, hooguit dient er rekening gehouden te worden met samendrukking door zware machines (maximaal <30 cm).

Binnen het plangebied liggen eolische Quartaire afzettingen, die mogelijk zijn aangevuld of vervangen door hellingsafzettingen. Rond de Hoevebeek en de Moncebeek zijn deze afgedekt door fluviatiele afzettingen en kunnen er ook oudere fluviatiele afzettingen onder de eolische afzettingen voorkomen. Deze quadaire afzettingen bestaan hoofdzakelijk uit leem, dat vaak ofwel profielloos is ofwel een textuur B horizont heeft. De vochtigheidsgraad hangt in grote mate samen met de ligging rond de beken, met drogere afzettingen op de hoger gelegen hellingsruggen en nattere sedimenten in de beekvalleien.

Het meeste van het plangebied omvat een deel van de oude steenweg tussen Ninove en Halle, die de naam "Heerbaan" draagt. Sommige bronnen duiden erop dat het zou kunnen gaan om een oude, Romeinse Heerbaan die het plangebied doorkruiste, maar door het gebrek aan archeologisch bewijs is dit niet zeker. Wel is het zeker dat rond deze belangrijke verbindingsweg in de 12e – 13e eeuw een dorpskern ontstond, die de naam Oetingen kreeg en bestond uit een mottekasteel, een kerk en een hoevegebouw of brouwerij. Deze dorpskern lag iets buiten het huidige plangebied (ten oosten) en werd deels verlaten in de tweede helft van de 18e eeuw en de 19e eeuw, ten voordele van een dorpskern die ten zuiden van het plangebied, bovenop de heuvelrug zelf ligt.

Archeologisch onderzoek heeft in de omgeving voornamelijk lithisch materiaal uit de steentijd en Romeins aardewerk aan het licht gebracht, voornamelijk door middel van een archeologische veldkartering in 2011. Het is echter bekend dat in de bredere omgeving redelijk wat Romeinse resten zijn aangetroffen, onder meer in verband met een Romeinse *vicus* in Kester. Om deze reden is de verwachting op Romeins materiaal dan ook hoog. Ook de verwachting op Middeleeuws materiaal is hoog, door de ligging van het oostelijk uiteinde van het plangebied aan de oude, Middeleeuwse dorpskern van Oetingen.

Ondanks deze relatief hogere verwachtingen, moet erbij vermeld worden dat de hoeveelheid archeologisch onderzoek in de omgeving relatief beperkt is geweest, dus dat de archeologische verwachting slechts op een beperkt aantal historische bronnen is gebaseerd. Hier staat tegenover dat het kennispotentieel van eventueel verder archeologisch onderzoek dan weer groter is.

1.2.5 Verwachting en conclusies

De voor het bureauonderzoek opgestelde onderzoeksvragen kunnen als volgt worden beantwoord:

- *Zijn mogelijk archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is de specifieke archeologische verwachting?*

Op basis van bovenstaande overwegingen (zie paragraaf 1.2.5) kan voor de zone van de geplande werken de volgende specifieke verwachting worden opgesteld:

- Een vondstniveau uit het Paleolithicum en/of Mesolithicum kan in een eolisch lemig zanddek, aanwezig zijn OF onder een pakket hellingsafzettingen (colluvium). Een artefactensite uit de steentijd manifesteert zich als een horizontale en verticale spreiding van vondsten, die over het algemeen vooral bestaan uit stenen artefacten en houtskool. Een sporenniveau ontbreekt doorgaans voor het Paleo- en Mesolithicum. Sites uit deze periode zijn over het algemeen zeldzaam en bezitten daardoor een hoog kennispotentieel. De archeologische waarden kunnen zijn aangetast door o.m. landgebruik en de huidige bebouwing. Een lithische assemblage dat is aangetast kan evenwel nog steeds een kennispotentieel bezitten vanwege de verticale spreiding van het materiaal. Systematisch zeefonderzoek in de laatste decennia heeft namelijk aangetoond dat bij een intacte vuursteenvindplaats het materiaal een verticale spreiding kent.²² Deze spreiding ontstaat doordat materiaal dat oorspronkelijk aan het oppervlak lag, door bodemvormingsprocessen langzaam door de top van het sediment zakt.
In de omgeving van het plangebied zijn reeds verschillende vondsten uit de Steentijd geregistreerd. Deze zijn echter aangetroffen bij een veldkartering, wat betekent dat ze niet in context werden gevonden. De vondsten zijn zowel op de hogere hellingsrug ten zuiden en ten zuidoosten gevonden als op de lagere hellingen ten noordwesten.
Qua ligging bevindt het plangebied zich in een gradiëntzone. Hiermee wordt bedoeld dat het zich op een hogere rug in het landschap bevindt, in de nabijheid van water. Ondanks de hoge verwachting voor steentijd op basis van deze factoren, moet er rekening worden gehouden met de hoge erosiegevoeligheid van de omgeving. Het is mogelijk dat de kwetsbare steentijdartefactensites reeds zijn verdwenen door bijvoorbeeld erosieprocessen, waardoor hun context niet bewaard is.
- Een sporenniveau uit het Neolithicum tot en met de Late Middeleeuwen kan aan de top van eolisch lemig zanddek worden aangetroffen. Een eventueel sporenniveau is over het algemeen het beste zichtbaar vanaf de B horizont.
De archeologische waarden kunnen zijn aangetast door landgebruik en/of bestaande bebouwing. Een sporenniveau dat is aangetast kan evenwel een kennispotentieel bezitten indien spoorrestanten op een dieper niveau bewaard zijn gebleven.
Het toponiem van de straat Heerbaan lijkt te suggereren dat er een Romeinse Heirbaan doorheen het plangebied liep, maar door de afwezigheid van verder onderzoek is dit niet zeker. Niettemin is in de wijde omgeving van het plangebied onder andere een Romeinse *vicus* aangetroffen. Om deze redenen is de kans op het aantreffen van Romeinse vindplaatsen hoog. Voor Middeleeuwse vindplaatsen is de verwachting ook hoog, aangezien het oostelijke uiteinde zich vlak aan de Middeleeuwse dorpskern van Oetingen bevindt. Niettemin is het belangrijk om te vermelden dat de hoeveelheid archeologisch onderzoek in de omgeving relatief beperkt is.
- Het plangebied is in de Nieuwste tijd in gebruik als wegenis en akkerland. Aangezien de omliggende bebouwing volgens de historische kaarten allemaal niet binnen het plangebied valt, is de verwachting op sporensites vanaf deze periode dan ook gering.

²² Deeben 1999.

- *Worden mogelijk archeologische resten bedreigd door de geplande werkzaamheden?*

De bedreiging van archeologische resten hangt af van de specifieke ingrepen in het plangebied (beschreven van west naar oost, zie ook afb. 41):

- Ter hoogte van de Kapelstraat wordt de bedreiging als vrij gering gezien. Aangezien de aanleg van de rioleringen in smalle sleuven zal gebeuren en er reeds langs de weg grachten en ondergrondse leidingen aanwezig zijn, is de bijkomende bodemverstoring hier niet dermate groot dat er een echte bedreiging voor potentiële archeologische resten is. Als deze resten eventueel wel aanwezig (en dus bedreigd) zouden zijn, leveren deze door het langgerekte tracé en de versnippering van het onderzoeksgebied geen relevante archeologische kennis op.
- Ter hoogte van de wegenis en de naastliggende zones in de westelijke Heerbaan en de Oostelijke Heerbaan kan niet uitgesloten worden dat er nog resten in verband met een Romeinse Heerbaan zijn bewaard onder of naast het huidige wegdek. Hoewel de effectieve geplande werken, die bestaan uit de (her) aanleg van rioleringen en grachten, slechts relatief beperkt de bodem verstoren, is het kennispotentieel van een mogelijke Romeinse Heerweg heel groot. Om deze reden moet hier van een ernstige bedreiging van archeologische resten worden uitgegaan.
- Ter hoogte van de verschillende uitlopers worden de bestaande gemengde leidingen aangesloten op de DWA-leiding. Ook wordt hier de nieuwe RWA-leidingen aangesloten op reeds bestaande leidingen en grachten, die afwateren naar de Hoevebeek. Aangezien deze leidingen niet vernieuwd zullen worden binnen het huidige project, vindt hier geen verdere verstoring van mogelijk aanwezige archeologische resten plaats.
- Ter hoogte van de zone voor grondverbetering wordt de grond tot circa 50 cm verstoord. Deze verstoring houdt een mogelijke bedreiging in voor zowel steentijdartefactensites als sporensites vanaf het Neolithicum.
- Ter hoogte van de persleiding tussen het pompstation en huisnummer 12 van de Heerbaan is de bodemverstoring zeer beperkt. De geplande werken verstoren bij de aanleg van de persleidingen het archeologisch niveau nauwelijks. Enkel de inspectieputten waarlangs de boring wordt gelegd wordt dit niveau geroerd, maar deze hebben slechts een zeer beperkt oppervlakte. Het wegdek zelf wordt hier niet vervangen. Hierdoor is de bedreiging van archeologische resten binnen deze zone eveneens gering, wat leidt tot een geringe mogelijke archeologische kenniswinst.
- Ter hoogte van het oostelijke kruispunt van de Heerbaan en de Lenniksestraat wordt de bedreiging voor archeologische resten als laag beschouwd. In dit deel van het plangebied bevinden zich reeds verscheidene leidingen, die de ondergrond hebben verstoord.. Ook blijven de geplande werken hier beperkt tot het graven van smalle sleuven over de weg zelf, zonder de aanleg van naastliggende grachten. De kans dat hier nog eventuele sporen van de Romeinse Heerbaan hier nog intact bewaard zijn is zeer klein, waardoor ook de bedreiging slechts heel beperkt is.

Samengevat zal een deel van de geplande werken niet of nauwelijks leiden tot bijkomende verstoring van het bodemarchief. Voor deze werken is aanvullend archeologisch onderzoek niet nodig, omdat er slechts beperkte kenniswinst bereikt kan worden.

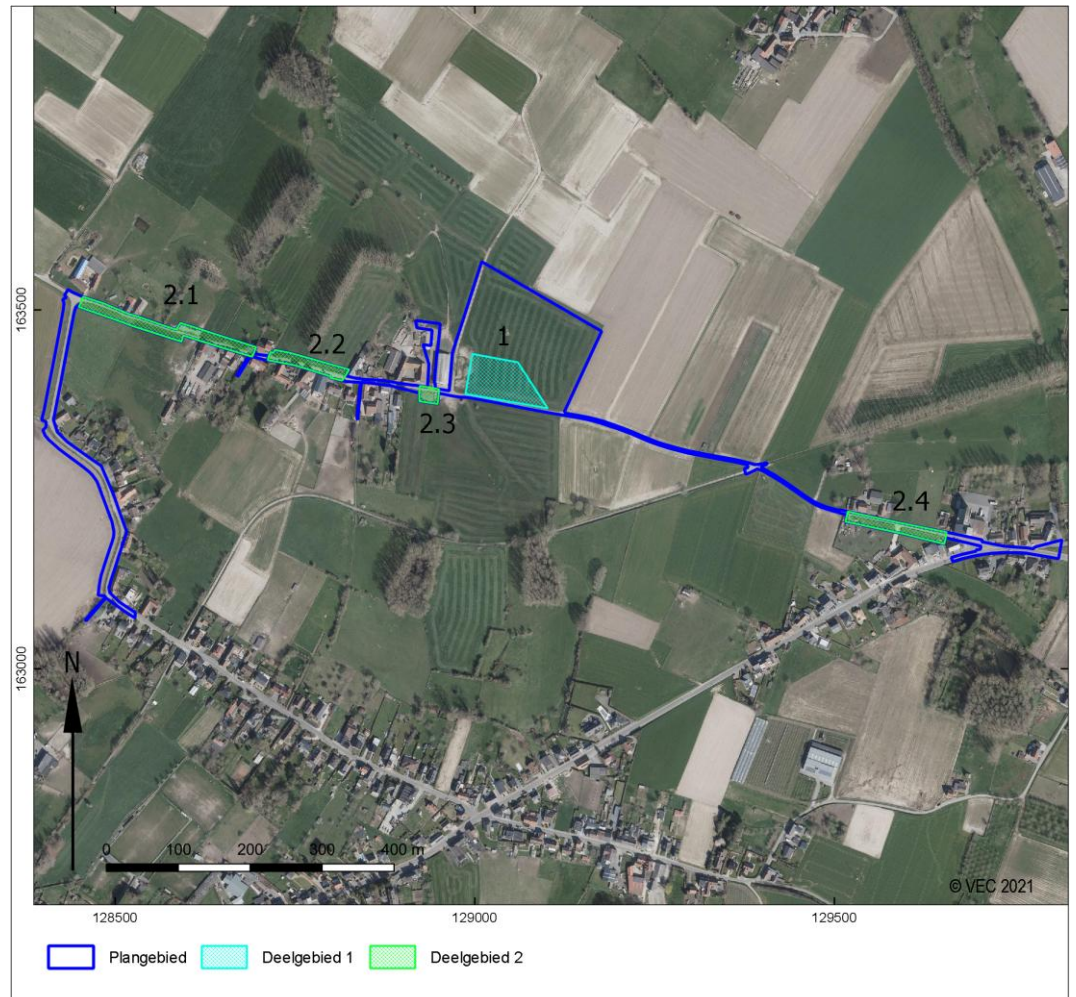
Dit geldt niet voor twee deelgebieden, waar de werkzaamheden wel een impact kunnen hebben op het bodemarchief en waar ook voldoende kenniswinst bereikt kan worden. Dit betreft deelgebied 1, het terrein voor grondverbetering en deelgebied 2 welke meerdere zones omvat langs de Heerbaan.

In deelgebied 1 wordt een terrein van grondverbetering aangelegd met een omvang van circa 5000m² en waarbij de bodem tot 50 cm onder maaiveld verstoord zal worden. Voor dit terrein geldt een hoge verwachting op artefactensites en een hoge verwachting op sporensites vanaf de metaaltijden tot en met de Middeleeuwen.

In deelgebied 2 wordt ter hoogte van 4 zones onder de Heerbaan de DWA leiding aangelegd en wordt langs de weg een gracht aangelegd. Deze zones hebben de volgende ligging en oppervlakte:

- Zone 2.1:
Deze zone wordt begrensd door het kruispunt van de Heerbaan met de Kapelstraat in het westen en huisnummer 24 in het oosten. De oppervlakte van de zone bedraagt circa 3826 m².
- Zone 2.2:
Deze zone ligt tussen de oostzijde van huisnummer 24 en de westzijde van huisnummer 22. De oppervlakte van de zone bedraagt circa 1739 m².
- Zone 2.3:
Deze zone betreft het pompsation, gelegen tegenover huisnummer 18 en de noordelijke uitloper. De oppervlakte van de zone bedraagt circa 560 m².
- Zone 2.4:
Deze zone ligt tussen huisnummer 12 en huisnummer 8, in het oostelijke uiteinde van het plangebied. De oppervlakte van de zone bedraagt circa 2062 m².

Voor deze zones geldt een specifieke archeologische verwachting: mogelijk gaat de oorsprong van de weg terug tot in de Romeinse tijd. Het archeologisch onderzoek dient daarmee specifiek gericht te zijn op het vaststellen van mogelijk oudere, Romeinse voorgangers van de wegenis.

Afb. 41. Aanduiding van de deelgebieden voor verder vooronderzoek. De zonering in deelgebied 2 is ook aangeduid.

- *Is het plangebied voldoende onderzocht en zo nee, welke vorm van nader archeologisch onderzoek kan worden geadviseerd?*

De geplande werken kunnen een impact hebben op het kennispotentieel van eventuele archeologische waarden binnen het plangebied. De aan- of afwezigheid van een archeologisch vindplaats, de karakteristieken en de bewaringstoestand van een eventuele site en welke waarde ze heeft, zijn echter nog onvoldoende vastgesteld. Daarom is verder vooronderzoek nodig binnen twee deelgebieden: enerzijds het terrein voor grondverbetering en anderzijds vier zones langs de Heerbaan.

Vanwege verschillen in de aard van de ingrepen, het huidige gebruik en de archeologische verwachting, is er per deelgebied een specifieke methodiek voor het vervolgonderzoek opgesteld.

De eerstvolgende stap in het vervolgonderzoek is landschappelijk booronderzoek op het terrein van grondverbetering en proefsleuven ter hoogte van de wegenis.

Deelgebied 1, terrein voor grondverbetering

Met een landschappelijk bodemonderzoek kan meer inzicht verkregen worden in de bodemopbouw en de ontwikkeling van het hoogtepfiel ter hoogte van het terrein voor grondverbetering. Ook kan de intactheid van de bodem beter bepaald worden. Hiermee kan getoetst worden of de verwachting op **artefactensites uit de Steentijd** enerzijds en **sporensites uit het Neolithicum – Middeleeuwen / Nieuwe tijd** anderzijds gehandhaafd kan blijven. Bij handhaving van de verwachting op vondstensites uit de Steentijden dient het landschappelijk booronderzoek opgevolgd te worden door verkennend/waarderend archeologisch booronderzoek (met proefputten) en bij handhaving van de verwachting op sporensites door proefsleuvenonderzoek.

Deelgebied 2, werken langs de Heerbaan

Voor de wegenis wordt een specifieke werkwijze voorgesteld, toegespitst op de verwachting in de vorm van een mogelijke aanwezigheid een Romeinse Heerbaan. Specifiek is het vervolgonderzoek erop gericht de aan- of afwezigheid van de Romeinse Heerbaan vast te stellen. De meest efficiënte werkwijze hiervoor is een vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven.

In het bijbehorende Programma van Maatregelen wordt ondermeer verder toegelicht welke vervolgstappen eventueel noodzakelijk zijn, welke criteria of randvoorwaarden daaraan verbonden zijn en wat de voorwaarden zijn voor de uitvoeringswijze.

Samenvatting

In opdracht heeft Vlaams Erfgoed Centrum in XXX [datum] een archeologienota opgesteld naar de archeologische waarde van de locatie XXX (Afb. 1 en 2). De archeologienota bestaat uit een bureauonderzoek en een landschappelijk bodemonderzoek (prospectie zonder ingreep in de bodem) en is uitgevoerd naar aanleiding van de voorgenomen [heel erg kort plannen noemen, niet de hele paragraaf 1.1 hier integraal knippen-plakken!].

Op basis van het bureauonderzoek werd [zeer kort samengevatte gespecificeerde verwachting, niet de tekst van hierboven knippen-plakken!] verwacht.

Teneinde deze verwachting te toetsen en aan te vullen wordt voor het plangebied een landschappelijk bodemonderzoek geadviseerd.

Literatuur

- Agentschap Onroerend Erfgoed**, 2019: *Code van Goede Praktijk voor de uitvoering en rapportage over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren, versie 4,0*, Brussel
- Deeben, J.**, 1999: *The Known and the Unknown: the Relation between Archaeological Surface Samples and the Original Palaeolithic and Mesolithic Assemblages*. Amersfoort (Berichten van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek), 9-32.
- Deville, T., R. Simons & S. Houbrechts**, 2016: *Koninksesteenweg 188, Gemeente Tongeren. Archeologische Opgraving*. Archeopro Vlaanderen, Hasselt.
- Dupont, L.**, 2021: *Archeologienota met beperkte samenstelling: De aanleg van een fietspad aan de Wolvenstraat te Gooik*, Studiebureau Archeologie bvba, Tienen.
- Engels, L. & L. Dupont**, 2020: *Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Kloosterstraat 2 te Oetingen*, Studiebureau Archeologie bvba, Tienen.
- Onbekend**, 1840-1850: *Atlas der buurtwegen*.
- Prové, E.**, 2000: *Archeologische streekbeschrijving van Gooik: De vicus Kester*. KU Leuven Faculteit Letteren Departement Archeologie kunstwetenschappen en musicologie afdeling archeologie, Leuven.
- Vanderhoeven, A., G. Vynckier, B. Cooremans, K. De Groote, A. Lentacker, P. Monsieur**, 2019: *Een toevalsvondst aan de Koninksesteenweg 114 te Tongeren Eindverslag*. Agentschap Onroerend Erfgoed, Hasselt.
- Van de Staey, I. & P. Driesen**, 2015: *Prospectie met ingreep in de bodem aan de Keelhoffstraat - Heirbaan te Neerharen (Lanaken)*. ARON bvba, Sint-Truiden.
- Van Gils, M. & E. Meylemans**, 2019: *Prospecteren naar steentijd artefactensites - versie 1*, Brussel.

Geraadpleegde websites

- <http://nl.wikipedia.org/wiki/Ferrariskaarten>
- <http://www.geopunt.be/kaart>
- <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/index.html>
- <https://id.erfgoed.net>
- <https://ncs.naturalsciences.be/paleogene-neogene/271-kortrijk-formation-012017>
- <https://geo.onroenderfgoed.be>
- <http://cartesius.be/geoportal/catalog/search/resource/details.page?uuid=%7B07DF5417-81B0-4ADB-94D3-F5CC01AEFCBE%7D>
- <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>
- <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/93795cd6-66d3-4310-83b2-5443adfee403>
- <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8f54a85f-4a89-4a58-8bdf-73972a91c30f>
- <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/2d7382ea-d25c-4fe5-9196-b7ebf2dbe352>
- <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/81b18f6d-975c-424a-bbca-653371693409>
- https://onderzoeksbalans.onroenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/romeinse_tijd/bronnen/archeologisch/wegennet
- <https://inventaris.onroenderfgoed.be/themas/14260>
- <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/39207>
- <https://inventaris.onroenderfgoed.be/aanduidingsobjecten/39582>

Lijst van afbeeldingen en tabellen

- Afb. 1. Het plangebied en omgeving op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 2. Het westen van het plangebied op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 3. Het westen van het plangebied op de Basiskaart Vlaanderen (GRB). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 4. Zicht op de zuidwestelijke uitloper langs de Papenmeersbeek (Bron: Google Streetview, 2020)
- Afb. 5. Het westen van het plangebied op een luchtfoto uit 2020 (Luchtfoto Vlaanderen, winter 2020 – kleur). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 6. Kruispunt van de Kapelstraat en de Heerbaan, uit westelijke richting (Bron: Google Streetview, 2009)
- Afb. 7. Detail luchtfoto van de westelijke uitloper in het westelijk deel van het plangebied (Luchtfoto Vlaanderen, winter 2020 – kleur). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 8. Zicht op de oostelijke uitloper / het landweggetje in het westelijk deel van het plangebied (Bron: Google Streetview, 2020)
- Afb. 9. Zicht op de het terrein voor grondverbetering (Bron: Google Streetview, 2020)
- Afb. 10. Het westen van het plangebied op een luchtfoto uit 2020 (Luchtfoto Vlaanderen, winter 2020 – kleur). (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 11. Zicht op het kruispunt van de Turkeyestraat met de Heerbaan, uit oostelijke richting (Bron: Google Streetview, 2020)
- Afb. 12. Zicht op het kruispunt van de Lenniksestraat met de Heerbaan, uit westelijke richting (Bron: Google Streetview, 2020)
- Afb. 13. Doorsnede van de DWA-riolering en grachten in/langs de Kapelstraat (Bron: Opdrachtgever)
- Afb. 14. De wegoopbouw van de Kapelstraat (Bron: Opdrachtgever)
- Afb. 15. Opbouw van de betonnen drempels (Bron: Opdrachtgever)
- Afb. 16. Grondplan van het pompstation (Bron: Opdrachtgever)
- Afb. 17. Grondplan van het overstort aan het pompstation (Bron: Opdrachtgever)
- Afb. 18. Grondplan van het terrein voor grondverbetering (Bron: Opdrachtgever)
- Afb. 19. Aanduiding van het plangebied op het gewestplan.
- Afb. 20. Het plangebied en omgeving op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM, raster, 1 m. (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 21. Het plangebied op het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM, raster, 1 m, samen met de daarvan afgeleide hoogteverlopen AB tot en met EF. (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 22. Hoogteverlopen GH tot en met ST, afgeleid van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM, raster 1 m. (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 23. Hoogteverlopen UV tot en met EEFF, afgeleid van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM, raster 1 m. (Bron: Agentschap Informatie Vlaanderen)
- Afb. 24. Het plangebied op de Tertiair geologische kaart 1:50.000. (Bron: Databank Ondergrond Vlaanderen)
- Afb. 25. Het plangebied op de Quartair geologische kaart 1:200.000. (Bron: Databank Ondergrond Vlaanderen)
- Afb. 26. Het plangebied op de Digitale bodemkaart van het Vlaams Gewest. (Bron: Vlaamse overheid, Departement Omgeving, Vlaams Planbureau voor Omgeving/ Databank Ondergrond Vlaanderen)
- Afb. 27. Het plangebied en omgeving op de Villaret kaarten (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).
- Afb. 28. Het plangebied op de Villaret kaarten (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).
- Afb. 29. Het plangebied op de Ferraris kaart (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen/Koninklijke Bibliotheek van België).
- Afb. 30. Het plangebied op de Atlas der Buurtwegen (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen/Provincie Vlaams-Brabant).
- Afb. 31. Het plangebied op de Vandermaelen kaart (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen/Koninklijke Bibliotheek van België).
- Afb. 32. Het plangebied en omgeving op de Popp kaart (bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).
- Afb. 33. Het plangebied op de Topografische Kaart van België 1:20.000 uit 1873 (bron: Nationaal Geografisch Instituut via www.cartesius.be).
- Afb. 34. Het plangebied op de Topografische Kaart van België 1:20.000 uit 1904 (bron: Nationaal Geografisch Instituut via www.cartesius.be).

- Afb. 35. Het plangebied op de Topografische Kaart van België 1:20.000 uit 1939 (bron: Nationaal Geografisch Instituut via www.cartesius.be).
- Afb. 36. Het plangebied op de Topografische Kaart van België 1:20.000 uit 1969 (bron: Nationaal Geografisch Instituut via www.cartesius.be).
- Afb. 37. Het westen van het plangebied op een luchtfoto uit 1971 (Luchtfoto Vlaanderen, zomer 1971 - zwart-wit: bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).
- Afb. 38. Het oosten van het plangebied op een luchtfoto uit 1971 (Luchtfoto Vlaanderen, zomer 1971 - zwart-wit: bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).
- Afb. 39. Het westen van het plangebied op een luchtfoto uit 1990 (Luchtfoto Vlaanderen, zomer 1979-1990 – kleur: bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).
- Afb. 40. Het oosten van het plangebied op een luchtfoto uit 1990 (Luchtfoto Vlaanderen, zomer 1979-1990 – kleur: bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).
- Afb. 41. Het westen van het plangebied op een luchtfoto uit 2015 (Luchtfoto Vlaanderen, lente 2013-2015 – kleur: bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).
- Afb. 42. Het oosten van het plangebied op een luchtfoto uit 2015 (Luchtfoto Vlaanderen, lente 2013-2015 – kleur: bron: Agentschap Informatie Vlaanderen).
- Afb. 43. Uitsnede uit de Centraal Archeologische Inventaris van het onderzoeksgebied.
- Afb. 44. Afbakening, in omvang en diepte, van zones waar geen archeologisch erfgoed aanwezig is of verwacht wordt.
- Afb. 45. Afbakening, in omvang en diepte, van zones waar archeologisch erfgoed vastgesteld of verwacht wordt.
- Afb. 46. Aanduiding van het onderzoeksgebied voor verder vooronderzoek in de vorm van xxxx.
- Tabel 1. Overzicht van de verschillende (pre)historische perioden. (Bron: Onderzoeksbalans Vlaanderen)
- Tabel 2. aardkundige en landschappelijke gegevens over het plangebied.
- Tabel 3. Overzicht van meldingen uit de CAI.